

TÜRK HUKUKUNDA SİGORTA ACENTELERİ

(Insurance Agents in Turkish Law)

Doç. Dr. Şafak NARBAY*

Arş. Gör. Muhammet Ali GÜLLÜCE**

ÖZET

Bu çalışmada, ticari hayatta önemli bir role sahip olan “sigorta acenteleri” ele alınacaktır. Bu bağlamda öncelikle, genel olarak acentenin incelenmesi gerekmiştir. TTK'nın sevk ettiği acentelik hükümleri, geniş bir uygulama sahası bulunan sigorta acenteliği için elbette yeterli olmayacaktır. Bu sebeple kendisine yürürlük bulan Sigortacılık Kanunu ve Sigorta Acenteleri Yönetmeliği hükümleri ve diğer mevzuat çerçevesinde konunun genel olarak ortaya konulması hedeflenmektedir. Sigorta acenteliği faaliyeti, teşkilatı ile sigorta acentesinin tanımı, türleri, hakları ve borçları çalışmamızın temelini oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Acente, sigorta acentesi, sigorta acentesinin hakları, sigorta acentesinin borçları.

Abstract

In this study, “insurance agents” which has an important role in commercial life will be discussed. In this context, firstly, it is necessary to look through the agent as a general concept. Provisions of the Turkish Commercial Code about agency will not be enough for the insurance agency which has a wide field of application of course. For this reason it is aimed to establish the issue generally within the scope of the Insurance Code, Insurance Agents Regulations and other legislation which have come into force. The activity and organization of insurance agency and the definition, types, rights and obligations of insurance agents are the basis of our work.

Keywords: Commercial agent, insurance agent, rights of insurance agent, obligations of insurance agent.

* Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD.

** Atatürk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD.

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı, sigorta acenteleri hakkında genel bir bakış açısı sunmaktır. Bu doğrultuda ilk olarak bağımsız tacir yardımcılarında acente ile ilgili genel bilgi verilmiştir. Çalışmanın ana konusunu teşkil eden sigorta acentesi bölümünde ise, 3.6.2007 tarih ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu¹ ile 2014 tarihli Sigorta Acenteleri Yönetmeliği² esas alınmıştır. Bununla birlikte yeri geldikçe 13.1.2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu³'ndeki acente ile ilgili hükümlere de değinilmiştir. Bu bölümde önce sigortacılık faaliyeti ile ilgili kısaca bilgi verilmiş, sonra sigorta acentesinin tanımı, türleri ve sigorta acenteliğine uygulanacak hükümler açıklanmıştır. Daha sonra SAY'da sigorta acenteliği yapmak için öngörülen şartlara temas edilmiş ve sigorta acenteliği yapmak için izlenmesi gereken usul ortaya konmaya çalışılmıştır. Sigorta acenteliğinde önemli bir yeri olan teknik personel ile ilgili düzenlemelere değinildikten sonra sigorta acentesinin hakları ve yetkileri ile yükümlülükleri inceleme konusu yapılmıştır. Sonuç kısmında ise tüm bu anlatılanlar ışığında sigorta acenteleri hakkında genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I. Tacir Yardımcısı Olarak Acente

a. Tacir Yardımcıları Kavramı

Acente müessesesinin açıklanmasından önce, tacir yardımcılara değinmekte yarar bulunmaktadır. Bir ticari işletmeyi kısmen de olsa kendi adına işleten kişiye “tacir” denir (TTK m.12/1). İş sahasını genişleten tacir, faaliyetlerinin aksaklığa uğramaması için bir takım yardımcılara ihtiyaç duyabilir. Bunların bir kısmı ticari temsilci, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi kendine bağlı, yani ondan emir ve talimat alan, bir kısmı ise, simsar ve komisyoncu gibi, yukarıdakilerin aksine tacirin ticari işletmesinden bağımsız çalışan kişilerdir. Yine bunların bir kısmı dış ilişkilerde taciri temsil yetkisine sahip iken, diğerleri temsil yetkisine sahip olmayıp, ticari işletme kapsamına giren üretim gibi faaliyetlerin aksamadan yürütülmesi hususunda tacire yardımcı olurlar. Bununla birlikte, gerek veli ve vasi, gerek tüzel kişinin temsilcileri ticari işletmeyi “yasal temsilci” sıfatıyla işlettikleri için tacir yardımcısı sayılmazlar⁴.

¹ RG. 14.6.2007/26552.

² RG. 22.4.2014/28980. Çalışmamızda, 16.7.2016 yürürlük tarihli Sigorta Acenteleri Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik (RG. 16.1.2016/29595) hükümleri dikkate alınmıştır.

³ RG. 14.2.2011/27846. Çalışmada, Kanun numarası belirtilmeden Türk Ticaret Kanunu'na yapılan atıflar, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na yapılmıştır.

⁴ Oğuz İmregün, *Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri*, 4. Bası, İstanbul 2004, s. 145; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku*, 20. Baskı, Ankara 2015, s. 117.

Tacir yardımcıları bir takım kıstaslar kullanılarak ayrıma tabi tutulabilir:

Tacire bağımlılık kıstası: Bu kıstasa göre tacir yardımcıları, bağımlı tacir yardımcıları ve bağımsız tacir yardımcıları olmak üzere ikiye ayrılır⁵. **Bağımlı tacir yardımcıları**, tacirin ticari işletmesinde yer alıp, tacirin emir ve talimatları doğrultusunda yardımcılık faaliyetini icra eden kişilerdir. Buna karşılık, **bağımsız tacir yardımcıları**, bu fonksiyonu tacirin ticari işletmesinde yer almadan, ondan bağımsız şekilde icra eden kişilerdir. Bir tacir yardımcısının, faaliyetini tacire bağımlı şekilde yürütüp yürütmediğinin belirlenmesinde esas alınan başlıca kıstaslar, tacirin işletmesinin bünyesinde yer alıp almadığı, ona bir hizmet sözleşmesi ile bağlı olup olmadığı ve en önemlisi kendi iş organizasyonunu tacirin emir ve talimatı altında yürütüp yürütmediğidir⁶.

Taciri temsil yetkisi kıstası: Bu kıstasa göre “ticari temsilci” ve “ticari vekil” gibi bir kısım tacir yardımcıları dış ilişkilerde taciri temsil yetkisine sahip iken “komisyoncu” ve “simsar” gibi bir kısım tacir yardımcıları bu yetkiye sahip değildir. Acente ise, ister “temsil yetkisine sahip acente” ister “aracı acente” olsun, temsil yetkisine sahiptir⁷. Temsil yetkisi dar veya geniş olabilir. Mesela bir şubenin başında bulunan ticari temsilcinin taciri temsil yetkisi çok geniş iken, iş yerinde müşterilere hizmet sunan garsonun bu yetkisi çok dardır.

Öğretide, tacir yardımcıları, yukarıdakilerin dışında bir takım kıstaslar dikkate alınarak farklı ayrımlara tabi tutulmuş olsa da çalışmanın kapsamı nedeniyle bu hususlar inceleme konusu yapılmamıştır.

b. Acente

i. Ekonomik Faydası

Ticari faaliyetlerini arttıran bir tacirin daha geniş müşteri kitlesine ulaşmak istemesi doğaldır. Ancak faaliyette bulunduğu alan genişledikçe tacirin müşterilere doğrudan ulaşması da zorlaşacaktır. Tacir, yeni bölgedeki ticari faaliyetlerinin de aksamadan yürütülmesi için tacir yardımcılarından yararlanabilir. Bu doğrultuda bağımlı tacir yardımcılarından yararlanabileceği gibi, tercihini bağımsız tacir yardımcılarından yana da kullanabilir. Şu halde faaliyet alanını genişleten tacirin bu yeni bölgelerde acentelerden yararlanması mümkündür.

⁵ 6762 sayılı TTK yürürlüğe girmesinden önceki dönemde yapılan üçlü ayırım için bkz. Şevket Memedali Bilgişin, *Ticaret Hukuku Prensipleri*, İstanbul 1950, s. 314-315. Yazar, tacir yardımcılarını, “ticari işletmeye bağlı fakat temsil yetkisi olmayanlar”, “tacirin emri altında çalışan ve onu temsil yetkisine sahip olanlar” ve “ticari işletmeden bağımsız fakat tacir adına ve hesabına yahut kendi adına fakat tacir hesabına işlem yapanlar” olmak üzere üçe ayırmaktadır.

⁶ Arslan Kaya (Hüseyin Ülgen/Mehmet Helvacı/Abuzer Kendigelen/N.Füsün Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, 4. Bası, İstanbul 2015, N. 1673.

⁷ Arkan, s. 170.

Acente, günümüzde uygulaması en fazla olan tacir yardımcılarında biridir. Tacirin sadece olumlu neticelenen işlemler için acenteye ödeme yükümlülüğünün doğması, şube açmak için yapacağı masrafları acente atarken yapmasının gerekmemesi, acente atayarak üstlenilen masraf rizikosunun düşük olması gibi sebepler acentelik müessesesinin değerini artırarak, yaygınlaşmasını sağlamıştır⁸. Diğer taraftan acentelik, tacirin en az masrafla ticari faaliyetlerini genişletebileceği alternatif bir müessesedir⁹. Masraf ve rizikoyu önemseyen bir tacirin faaliyetlerini genişletirken, tercihinin sırasıyla “acente”, “pazarlamacı” ve “şube” şeklinde olması muhtemeldir¹⁰. Ancak bunlardan her biri farklı karakteristik özelliklere sahip olduğundan, tacir, her zaman birden fazla seçeneğe sahip olamayabilir¹¹.

Acentelik, ülkemizde eskiden beri uygulanmasına karşın, bir müessese olarak ilk kez 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenebilmiştir¹². 6102 sayılı TTK'da bu müessese “ticari işletme” isimli birinci kitabın yedinci kısmında, m. 102 ilâ m. 123 arasında düzenlemiştir.

ii. Tanımı

Acente, TTK m. 102/1'de şu şekilde tanımlanmıştır:

“Ticari temsilci, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya

⁸ Erhan Birben, “Müvekkil Tacir ile Acentenin İşçileri Arasında Bir İş İlişkisi Mevcut mudur?”, *DEÜHFD*, Cilt: 9, Sayı: 1, 2007, s. 53; Ali Cengiz, “Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 1, S. 2, 2011, s. 141; Arkan, s. 201.

⁹ Muhammet Ali Güllüce, “*Tacir Yardımcısı Olarak Pazarlamacı*”, (Danışman: Mustafa Yasan) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2014, s. 22.

¹⁰ Pazarlamacı atanmasının şube açmaya göre daha masrafsız olduğu açıktır. Ancak pazarlamacıya da masraf bakımından daha avantajlı alternatif bir müessese vardır ki o da “acente”dir. Arkan'a göre, “*Tacirin, pazarlamacıya faaliyetleri olumlu sonuç vermese bile kararlaştırılan sabit ücreti ödemesi lazımdır. Şube açılması ise, genellikle önemli sayılabilecek bir mali kaynak tahsisini gerektirir. XIX. Yüzyılın ikinci yarısından sonra hızla gelişen sanayileşme ve buna paralel olarak artan rekabet, tacirleri, ürettikleri mal ve hizmetlerin işletme merkezleri dışında daha kolay ve ucuz şekilde pazarlanması hususunda sürekli faaliyet gösteren bağımsız yardımcılarından yararlanmaya yöneltmiştir. ... Sürümünü artırmak isteyen tacir; (acente ile anlaşmakla) sermaye tahsis etmeden ve masraf yapmadan amacına ulaşma imkânını bulur. Zira tacir, bağımsız yardımcı olan acenteye, kural olarak sadece yaptığı faaliyetin olumlu sonuç vermesi halinde ücret ödemekle yükümlüdür. Acentelik işletmesinin masrafları ise, taciri değil, acenteyi ilgilendirir.*” Arkan, s. 201; Birben, s. 53; Murat Topuz, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu Uyarınca Pazarlamacılık Sözleşmesi (TBK m. 448-460)”, *MÜHF-HAD*, Cilt: 19, Sayı: 1, 2013, s. 315-316; Güllüce, s. 21-22.

¹¹ Bankaların örgütlenme şemasını belirleyen 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanunu'na göre bankalar, bankacılık işlemlerinin yerine getirilmesini sağlamak üzere, memleketin gerekli görülen yerlerinde ancak şube açmak suretiyle faaliyette bulunabilirler (özellikle bkz. TCMB Kanunu m. 2/2).

¹² İmregün, s. 127.

bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına¹³ yapmayı meslek edinen kimseye¹⁴ acente¹⁵ denir.”

TTK anlamında acente olan gerçek veya tüzel kişiler uygulamada “bayı”, “bölge bayılığı”, “genel bayilik”, “genel distribütörlük”, “temsilcilik”, “aracılık temsilciliği”, “pazarlamacı”, “ticaret ajanı” gibi deyimlerle de ifade edilebilmektedir¹⁶. Türk Borçlar Kanunu¹⁷ m. 19/1 gereğince bir tacir yardımcısının TTK anlamında acentelik hükümlerine tabi olup olmayacağının tespitinde, aralarındaki sözleşmede kullanılan tabirden ziyade, bu sözleşmenin, aşağıda ortaya koyacağımız unsurları taşıyıp taşımadığı dikkate alınmalıdır¹⁸.

Acentenin tacir olup olmadığı sorusuna, 6102 sayılı TTK’da tacirlik sıfatı için getirilen düzenleme nedeniyle peşin bir cevap vermek mümkün değildir. Zira yeni düzenleme gereğince bir işletmenin ticari işletme sayılabilmesi, işletmenin esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletme olması ile mümkündür (TTK m. 11/1). Bu sınır ise, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak kararnamede gösterilir (TTK m. 11/2). Bu nedenle acente, kendi adına işletmiş olduğu işletmenin, ticari işletme boyutuna ulaşması halinde tacir sıfatına sahip olur¹⁹. Bununla birlikte öğretide acentenin sahip olduğu yetkiler dikkate alındığında, ancak bir tacir olması gerektiği görüşünü savunan yazarlar da bulunmaktadır²⁰.

¹³ 6762 sayılı TTK’da “tacir adına” deyimini yerine “işletme adına” deyiminin kullanılması, sözleşme yapma yetkisine sahip olan bir acentenin bu sözleşmeyi işletme adına değil, o işletmeyi işleten tacir adına yapacağından bahisle eleştirilmekteydi. Şaban Kayıhan, *Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, 4. Baskı, Ankara 2011, s. 36.

¹⁴ Her ne kadar TTK’da acentenin bir gerçek kişi olması düşündürülecek anlatımlar kullanılmış olsa da, bu faaliyetin tüzel kişiler tarafından da yürütülebileceğinden şüphe etmemek gerekir. Arslan Kaya, *Acentelik [Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Birinci Kitap: Ticari İşletme, Yedinci Kısım: Acentelik (TTK m. 102-123)]*, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2016, TTK m. 102, N. 03a.

¹⁵ Yazım şekli açısından kanun ve doktrinin bir kısmı “acente” tabirini kullanma birlikte “acenta” tabirini kullananlar için bkz. İmregün, s. 127; Sait Kemal Mimaroglu, *Ticaret Hukuku: İşletme Hukuku*, Ankara 1970, s. 416. Türk Dil Kurumu ise “acente” yazım şeklini tercih etmektedir. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_seslisozluk&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55ba49fd9dd180.13023383 (30.07.2015).

¹⁶ Bkz. Kayıhan, s. 34.

¹⁷ RG. 4.2.2011/27836. Kısaca “TBK”.

¹⁸ Aynı yönde bkz. Kayıhan, s. 34-35.

¹⁹ TTK m. 11/1 ve m. 12/1 ile acentenin tanımını ihtiva eden TTK m. 102 birlikte değerlendirildiğinde, acentenin tacir sıfatına sahip olmak zorunda olmadığına dair bkz. Mustafa İsmail Kaya, *Acentelik Hukuku*, 1. Baskı, Ankara 2014, s. 20. Bu yönde görüşler için ayrıca bkz. Arkan 203; Karahan 362; Ali Bozer/Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Bası, Ankara 2015, s. 110. Kaya Arslan, “Acentelik” adlı eserinde “Oysa, kendisi de çoğu zaman bir tacir olan acentenin müvekkilinden bağımsızlığı, daha sade ve kısa bir şekilde pekâlâ ifade edilebilirdi;...” demek suretiyle, acentenin her hâlikârda tacir sıfatını haiz olmak zorunda bulunmadığını, dolaylı bir şekilde ifade etmektedir (Kaya, *Acentelik*, TTK m. 102, N. 02c).

²⁰ Kayıhan, acentenin, eTTK m. 12/1/b. 12 anlamında ipso jure (kendiliğinden) tacir olduğunu,

iii. Unsurları

1. Bağımsızlık

TTK m.102/1'in "Ticari temsilci, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın..." şeklindeki lafzı, acentenin faaliyetini tacirin ticari işletmesine bağlı olmadan icra etmesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır. Bağımsızlıktan anlaşılması gereken, acentenin, tacirin ticari işletmesinin bünyesinde, ondan emir ve talimat alacak biçimde bir görev üstlenmiş olmamasıdır²¹. Öğretide Alman Ticaret Kanunu (HGB) § 84/I, 2 düzenlemesi örnek gösterilerek, bağımsızlığın ölçüsünde tacir yardımcısının "faaliyet düzenini ve çalışma şartlarını" kendisinin tayin edip edemediğine bakılması gerektiği ifade edilmektedir²². Bunun dışında bir tacir yardımcısına ödenecek ücretin şekli de onun bağımsızlığını belirlemede kıstas alınabileceğinden, eğer sürekli ve düzenli olarak değil, aracılık yaptığı sözleşmeyle orantılı ücret alıyorsa, bu da onun bağımsızlığının göstergesi olacaktır²³. Ancak, bağımsızlık ile acentenin müvekkilinden somut bazı hususlarda talimat alması veya ona bazı hususlarda bilgi vermesi birbiriyle karıştırılmamalıdır²⁴. Zira ilk halin mevcudiyeti için acentenin müvekkilinden emir ve talimat alma yükümlülüğünün bulunmaması gerekli ve yeterlidir. Buna mukabil bazı hususlarda müvekkile bilgi vermesi yahut ondan somut bir takım hususlarda talimat alması, işin icrası için geçici zorunlu hallerin varlığında söz konusu olabilir. Bu durum acentenin bağımsızlığına halel getirmemekle birlikte²⁵, öğretide, acentenin bağlı tacir yardımcıları ile bağımsız tacir yardımcıları arasında bir yerde gösterilmesinin²⁶ sebebi olabilir.

yine yTTK m.12/1 gereği tacir sayılması gerektiğini savunmaktadır. Kayıhan s. 44-45. Enver Alper Güvel/Afitap Öndaş Güvel, *Sigortacılık*, 2. Baskı, Ankara 2004, s. 168.

²¹ Kaya, *Acentelik*, TTK m. 102, N. 04a; Kaya (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, N. 1673; Arkan, s. 203-204.

²² Kayıhan, s. 37; Arkan, s. 200. Acente, çalışma süresini ve zamanını kendisi tayin eden bağımsız bir tacir olmasına mukabil, iktisadi bağlılığı çeşitlilik arz edebilir. Konrad Fehr, "Acentelik Mukavelesi Hakkında Yeni Federal Kanun", çev. Necip Bilge, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (AÜHFD)*, C.12, S. 3, 1955, s. 357-358.

²³ Arkan, s. 204.

²⁴ Kaya, *Acentelik*, TTK m. 102, N. 04a; Kaya (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, N. 1673.

²⁵ Rıza Ayhan/Mehmet Özdamar/Hayrettin Çağlar, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Ticari İşletme Hukuku: Genel Esaslar*, 8. Bası, Ankara 2015, s. 486; Arkan, s. 200-201; Mehmet Bahtiyar, *Ticari İşletme Hukuku*, 15. Bası, İstanbul 2014, s. 189; Ayşe Nur Berzek, *Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri*, 10. Baskı, İstanbul 2013, s. 162; İsmail Kayar, *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara 2012, s. 355-356.

²⁶ Bkz. Reha Poroy/Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*, 14. Bası, İstanbul 2012, s. 234.

2. Acentelik İlişkisinin Bir Sözleşmeye Dayanması

TTK m.102/1, acentelik faaliyetinin²⁷ bir sözleşmeye dayanarak yürütülmesini öngörmekle birlikte, öğretide bir kısım yazarlar acentelik sözleşmesi yazılı şekle tabi olmadığından²⁸ ve şu halde acente ile müvekkil arasında açık veya gizli bir sözleşme bulunacağından, bunun unsurlar arasında sayılmasının gerekli olmadığı görüşündedir.²⁹ Ancak kanaatimizce, kanunda bu hususta (yazılı olsun olmasın) bir sözleşmenin varlığının aranması, sözleşmeye bağlanmayan “fiili ilişkilerin” bu müessese kapsamında değerlendirilmesini engellemeye yöneliktir. Zira sözlü halde dahi bir sözleşmenin esaslı unsurlarının varlığı sözleşme hukukunun bir gereğidir³⁰. Kanun acenteliğin “ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde” söz konusu olabileceğini öngördüğünden, ticari işletme niteliğinde olmayan işletmeler acentelik sözleşmesinin tarafı olamaz³¹. Başka bir ifadeyle, acentelik sözleşmesinin karşı tarafı olan müvekkilin “tacir” olmaması halinde, bağımsız yardımcı, acentelik hükümlerine tabi olmaz³².

Acentenin müvekkil adına ve hesabına³³ sözleşme yapabilmesi için bu hususta “özel ve yazılı” yetkiye sahip olması ve bu belgenin acente tarafından³⁴ tescil ve ilan ettirilmesi zorunludur³⁵ (TTK m.107/1, 2). Sözleşme herhangi bir geçerlilik şartına

²⁷ Acentelik ilişkisinin iki tür hukuki ilişkiye (tek satıcılık ve franchising) çok benzediği için bunlardan ayırt edilmesi gerektiğine ve bunlarla farklılıklarına ilişkin bkz. Kaya, *Acentelik*, TTK m. 102, N. 07b-07c; Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, 9. Baskı, Bursa 2016, s. 87-88. Yine bu iki ilişkiden tek satıcılık sözleşmesi ile acentelik sözleşmesinin karşılaştırılması için ayrıca bkz. Pınar Altınok Ormancı, “Tek Satıcılık Sözleşmesinde Müşteri Tazminatı – İsviçre Federal Mahkemesinin 22 Mayıs 2008 Tarihli Kararı (ATF 134 III 497 vd.) Üzerine Düşünceler”, *AÜHFD*, C. 58, S. 3, 2009, s. 467 vd.

²⁸ Acentelik sözleşmesi için yazılı şekil şartının öngörülmesi halinde, birçok acentelik sözleşmesinin bağlamazlık yaptırımını ile karşılaşılabileceği hususunda bkz. Fehr, s. 365.

²⁹ Yaşar Karayalçın, *Ticaret Hukuku*, Ankara 1968, s. 517; Kayıhan, s. 39. Yazar bu görüşe, olması gereken hukuk anlamında katılmakla birlikte, Kanun lafzında geçtiği için, acentelik ilişkisinin sözleşmeye dayanmasını, acenteliğin unsurları arasında zikretmektedir.

³⁰ Sözleşmenin unsurları hakkında geniş bilgi için bkz. Fikret Eren, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 17. Baskı, Ankara, 2014, s. 120 vd.; Kemal Oğuzman/Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.1, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, İstanbul 2014, s. 81 vd.; Gökhan Antalya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.1, İstanbul, 2015, s. 223 vd.

³¹ İmreğin, s. 128; Mimaroğlu, *Ticaret Hukuku: İşletme Hukuku*, s. 421; İbrahim Arslan/Aytekin Çelik, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, Konya 2010, s. 70.

³² Arkan, s. 204.

³³ Fıkra metnindeki “adına sözleşme yapma” ibaresinin, “adına ve hesabına” şeklinde düzeltilmesi gerektiğine ilişkin haklı eleştiri için bkz. Kaya, *Acentelik*, m. 107, N. 01.

³⁴ Tescil ve ilanda müvekkilin de menfaati bulunduğu için TST m. 31 gereğince “ilgili” sıfatıyla, müvekkil de tescil ve ilanı isteyebilir. Kaya, *Acentelik*, m. 107, N. 05.

³⁵ Hükmün lafzından, yazılılık şekil şartının tüm sözleşme için aranmadığı sonucu çıkarılabilir. Ancak Teoman’a göre, “...ilk bakışta sözleşme yapma yetkisine sahip acente ile müvekkili arasındaki sözleşmenin de sözlü olarak yapılabileceği, buna karşılık sadece sözleşme yapma yetkisinin yazılı bir belge, diyelim bir vekâletname ile tanınabileceği, bunun gibi sadece aracılık konusunda yetkili

bağlı değildir. Bununla birlikte temsil yetkisi, özel yazılı yetkinin verilmesi ile doğar³⁶. Temsil yetkisinin doğması bakımından tescil ve ilan rolü yoktur. Yani burada tescil ve ilan kurucu (ihdasi) değil, açıklayıcı (izhari) etkiyi haizdir³⁷. Tescil ve ilandan önce, acentenin doğrudan temsil ilişkisi içinde yaptığı işlemler müvekkili bağlar³⁸.

3. Süreklilik

Kanun'da acentelik faaliyetinin "sürekli" şekilde yürütülmesi aranmaktadır. Süreklilik, fiili duruma göre değil, sözleşmenin kurulması sırasında güdülen niyete göre belirleneceğinden, acentelik sözleşmesi kurulmasından kısa bir süre sonra feshedilse dahi, bu durum sözleşmenin feshedildiği zamana kadarki ilişkinin acentelik kapsamında değerlendirilmesine engel teşkil etmeyecektir³⁹. Bununla birlikte buradaki sürekliliğin, işin sadece meslek edinilmiş olması ile sağlandığı düşünülemez⁴⁰.

4. Meslek Edinme

Acentelik faaliyetinin meslek edinilmesi, süreklilik unsurunun bir neticesi olarak karşımıza çıkmaktadır⁴¹. Asıl mesleği acentelik olmayan, acentelik faaliyetini "geçici" olarak yapan kimse acente sıfatına sahip olamaz⁴². Bununla birlikte acentenin işletmesini sadece bu faaliyete hasretmesi gerekli değildir⁴³.

kılınan bir acente ile müvekkilinin diyelim tek başına acenteye ödenecek ücretin tutarını özel olarak saptamışlarsa bunu yazılı olarak belirlemeleri zorunluluğundan tüm sözleşmenin yazılı şekle uyularak yapılmasının gerekmediği gibi bir sonuca ulaşılabirise de, kanımızca bu ayırım yapay olup, tarafların yasal düzenlemeden ayrılmak istedikleri her durumda avaralarındaki ilişkiyi yazılı bir sözleşmeye bağlamalarının kaçınılmaz olduğunu söylemek daha doğru olur." Geniş açıklama için bkz. Ömer Teoman, Tacir Yardımcıları, *MÜHFHAD*, 18(2), Özel Sayı (Mehmet Somer'in Anısına Armağan), 2012, s. 279-280.

³⁶ "Yazılılık gereğine yer veren ve konusuna göre acentenin faaliyetini daraltan veya genişleten koşulları düzenleyen TK 104, 106, 107, 115 ve 116'ncı maddeler de, genel olarak acentelik sözleşmesi için bir geçerlilik koşulu olarak yorumlanamaz. Sadece bunların özgülendikleri bususlarda yazılılık zorunludur" Kaya, *Acentelik*, TTK m. 102, N. 04b; Kaya (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, N. 1674; Arkan, s. 205. Kayıhan, s. 47-48; Fatih Bilgili, Ertan Demirkapı, *Ticari İşletme Hukuku*, 4. Baskı, Bursa 2013, s. 130.

³⁷ "...Akit yapma salahiyetini veren vesikaların acente tarafından tescil ve ilan ettirilmesi hükmünü muhtevi TTK'nın 121/2. maddesi, müvekkil ile acente arasındaki içi münasebet bakımından lüzumlu olup, üçüncü şahıs olan davacının hukukuna müessir değildir..." (Yargıtay 11. HD 29.03.1972 tarih ve 1257/1590 sayılı kararı) Kaya, *Acentelik*, m. 107, N. 11; Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 86.

³⁸ Kaya, *Acentelik*, m. 107, N. 05a; Arkan, s. 205.

³⁹ Kayıhan, s. 41; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 487; Arkan, s. 206.

⁴⁰ Kaya, *Acentelik*, TTK m. 102, N. 04d; Kaya (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, N. 1688.

⁴¹ Kayıhan s. 41; Poroy/Yasaman, s. 243; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 487.

⁴² Mimaroglu, s. 421.

⁴³ Acentelik faaliyetinin yan meslek şeklinde yürütülmesi mümkündür (Kayıhan, s. 41-42). Bazı sigorta acenteleri için öngörülen istisna için bkz. Aşa. III/C/2.

5. Belirli Bir Yer veya Bölgede Faaliyet Gösterme

Kanun, acentelik faaliyetinin belirli bir “yer” veya “bölge” içinde yürütülmesi gerektiğini öngörmektedir. Öğretide sözleşmeyle inhisar hakkının yazılı şekilde ber- taraf edildiği hallerde, bu şartın acente sıfatının tayininde gözetilmeyeceği⁴⁴ ifade edilmişse de, kanaatimizce bu husus sadece inhisar hakkı ile ilgili değildir⁴⁵. Zira acentenin faaliyetinin belirli bir alanla sınırlandırılmış olmasında acente ile işlem yapacak üçüncü kişilerin de yararı bulunmaktadır. Bu husustaki bir belirsizlik, üçüncü kişilerin haklarına hanel getirebilir.

Yerin belirlenmesi ile ilgili olarak yasa koyucu bir sınırlama getirmediğinden, öğretide, tarafların mülki ve idari bölümlenmeler ile bağlı olmaksızın, tamamen kendi takdirlerine bağlı olarak ve diledikleri büyüklükteki yerleri TTK m.102/1 anlamında “yer” yahut “bölge” olarak saptayabilecekleri ifade edilmektedir⁴⁶. Mühim olan husus, tespit edilen alanın sınırlarının tereddüde mahal vermeyecek şekilde belirli ve sınırlı olmasıdır⁴⁷. Bununla birlikte irade özgürlüğü ilkesi çerçevesinde acentenin faaliyet alanının müşteri kesimi yahut mal ile sınırlandırılması da mümkündür⁴⁸.

Aksi yazılı şekilde kararlaştırılmadıkça müvekkil, acentenin faaliyet gösterdiği yer veya bölge içinde, bu faaliyeti süresince, aynı ticaret dalında başka bir acente tayin edemez. Buna mukabil acente de aynı faaliyette bulunduğu yer veya bölgede, müvekkili ile rekabette bulunan başka bir ticari işletme hesabına acentelik yapamaz (TTK m.104/1).

c. Türleri

Acenteler, ticari ilişkilerde üstlendikleri fonksiyon bakımından “aracı acente” ile “sözleşme yapma yetkisini haiz acente” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Faaliyette buldukları ticari alan bakımından ise “satış/sürüm acentesi”, “deniz ticareti acentesi”, “sermaye piyasasında faaliyet gösteren acente”, “seyahat acentesi” ve “sigorta acentesi” olmak üzere beşe ayrılır.

i. Fonksiyonu Bakımından

Fonksiyon bakımından yapılan ayrımın amacı, acentenin tacire ticari ilişkilerinde hangi sıfatla yardım ettiğini tespit etmektir.

⁴⁴ Karayalçın, s. 517; Arkan, s. 204.

⁴⁵ İnhisar hakkının sözleşmenin içeriğiyle ilgili olduğu, acentelik müessesesinin unsurlarından biri olmadığı gerekçesiyle aynı yönde Kayıhan, s. 39.

⁴⁶ Kaya, *Acentelik*, TTK m. 102, N. 04c; Kaya (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, N. 1675; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 488; Bozer/Göle, s. 110.

⁴⁷ İmregün, s. 128.

⁴⁸ Kaya, *Acentelik*, TTK m. 102, N. 04c; Kaya (Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Nomer Ertan), *Ticari İşletme Hukuku*, N. 1676.

a) Aracı Acente

Aracı acente, müvekkiline müşteri temin etme, alıcı ve satıcıyı bir araya getirme ve böylelikle sözleşmenin yapılmasını kolaylaştırma fonksiyonunu üstlenmektedir⁴⁹. TTK m.107/1, bir acentenin müvekkili adına sözleşme yapabilmesi için bu hususta yazılı olarak yetkilendirilmesini öngördüğünden, Kanun “aracı acenteyi” esas alan bir düzenlemeye gitmiştir. Bir acentenin sözleşme yapma yetkisine sahip olup olmadığı hususunda tereddüde düşüldüğünde, bunun “aracı acente” olarak kabulü gerekir⁵⁰. TTK'nın acentelik kısmında hüküm bulunmayan hallerde, aracı acenteler için TBK'nın simsarlık sözleşmesi hükümleri ve bunlarda da hüküm bulunmayan hallerde vekâlet hükümleri uygulanacaktır (TTK m.102/2).

1. Sözleşme Yapma Yetkisini Haiz Acente

Sözleşme yapma yetkisini haiz acente, TTK m.102 ile m.107'den hareketle, işletmeye bağlı olmaksızın, tacir ile arasındaki acentelik sözleşmesi ve taciri temsil ile ilişkin yazılı bir yetki belgesine dayanarak, belirli bir yer veya bölgede tacir adına ve hesabına, onun ticari işletmesiyle ilgili sözleşmeleri yapmayı meslek edinen kimse olarak tanımlanabilir. TTK'nın acentelik kısmında hüküm bulunmayan hallerde, sözleşme yapma yetkisini haiz acenteler için, TBK'nın komisyon sözleşmesi hükümleri ve bunlarda da hüküm bulunmayan hallerde vekâlet hükümleri uygulanacaktır (TTK m.102/2).

ii. Faaliyet Alanı Bakımından

1. Satış/Sürüm Acentesi

Satış ve sürüm acenteleri, müvekkillerinin mallarını satma ve bu malların sürümünü artırma, bu doğrultuda satış konusu malları piyasada tanıtmaya ve bunların reklamını yapma gibi fonksiyonları üstlenirler⁵¹.

2. Gemi Acentesi

Gemi acentesi (deniz ticareti acentesi), Gemi Acenteleri Yönetmeliği⁵² m. 4/1/e'de, yapılan anlaşmalarla gemi sahibi gerçek veya tüzel kişiler ile kaptan, işleten veya gemi kiralayanın nam ve hesabına hareket eden ve üçüncü kişi ve kuruluşlara karşı bunların haklarını koruyan, bu çerçevede yaptıkları iş ve işlemlerde kendi kusurları dışında sorumlu tutulamayan, anlaşmadaki kişi veya kuruluş olarak tanımlanmaktadır.

⁴⁹ Mimaroglu, s. 418; Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 488.

⁵⁰ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 489.

⁵¹ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 489; Mimaroglu, s. 419; Kayihan, s. 50.

⁵² RG. 5.3.2012/28224.

3. Sermaye Piyasasında Faaliyette Bulunan Acente

Sermaye piyasasında faaliyette bulunan acenteler, sermaye piyasasında faaliyet gösteren “aracı kurumların” daha geniş yatırımcı kitlesine ulaşmak amacıyla tayin ettikleri acentelerdir⁵³. “Aracı kurum acenteleri” olarak anılan⁵⁴ bu acenteler, “*Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ*”⁵⁵ ile düzenlenmiştir. Ancak bu tebliğ, 11.7.2013’te Resmi Gazete’de yayımlanan ve kapsamlı yenilikler getiren, “*Yatırım Hizmetleri Ve Faaliyetleri İle Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ*”⁵⁶’in 81 inci maddesi ile yürürlükten kaldırılmış ve yeni Tebliğde aracı kurumlar için öngörülen acentelik sistemine yer verilmemiştir⁵⁷.

4. Seyahat Acentesi

1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu m.1/1/e’de seyahat acentesi, kar amacı ile turistlere turizm ile ilgili bilgiler vermeye, paket turları ve turları oluşturmaya, turizm amaçlı konaklama, ulaştırma, gezi, spor ve eğlence hizmetlerini görmeye yetkili olan, oluşturduğu ürünü kendi veya diğer seyahat acenteleri vasıtası ile pazarlayabilen ticari kuruluş olarak tanımlanmaktadır.

5. Alt (Tâli) Acente

Öğretide, acentenin kendi faaliyet konusunda atadığı acenteye “alt (tâli) acente” ismi verilmekte, tâli acenteyi atayan acente ise, “genel acente” şeklinde isimlendirilmektedir⁵⁸.

6. Sigorta Acentesi

Çalışmanın ana konusunu teşkil etmesi münasebetiyle sigorta acentesi ayrı bir ana başlık altında incelenmiştir.

⁵³ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 490.

⁵⁴ Aracılık Faaliyetleri ve Aracı Kuruluşlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ m. 2/1.

⁵⁵ RG. 7.9.2000, Seri: V, No: 46.

⁵⁶ RG. 11.7.2013, Seri: III, No: 37.1.

⁵⁷ Yatırım Hizmetleri Ve Faaliyetleri İle Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ’de, aracı kurumlar “dar yetkili”, “kısmi yetkili” ve “geniş yetkili olarak gruplandırılarak (m. 8), aracı kurum acentelerinin fonksiyonları kısmen veya tamamen bu aracı kurumların merkez dışı örgütlerine (şubelerine ve irtibat bürolarına) bırakılmıştır.

⁵⁸ Bkz. Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 490; Kayıhan, s. 64.

II. Sigorta Acentesi

a. Sigortacılık Faaliyeti

Sigorta acenteleri, sigortacılık alanında faaliyet göstermektedir. Şu halde ticaretin bu alanıyla ilgili genel bilgi vermekte fayda bulunmaktadır.

“*Sigorta, aynı veya benzer tehlikelere maruz bulunan kişiler topluluğunda rizikonun gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkacak ihtiyacın belirli bir para (prim) karşılığında giderilmesine yönelik olarak bağimsız bir hukuki talep hakkına sahip olunmasıdır*”⁵⁹. Sigortacılık ise, bu alanda gösterilen faaliyeti ifade eder. Sigortacılığın başlangıcı Babilere kadar götürülmektedir⁶⁰. TTK m.1401/1’de sigorta sözleşmesi, “*sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşme*” şeklinde tanımlanmaktadır. Şu halde sigorta sözleşmesi, sigortacının sigorta himayesini, sigorta ettirenin ise prim ödeme borcunu üstlendiği, tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir⁶¹.

Sadece sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işlerle iştigal etmek üzere, “anonim şirket” veya mütüel (karşılıklı) sigorta yapmak üzere “kooperatif” şeklinde kurulmuş, tüzel kişiler sigortacılık faaliyetinde bulunabilir (SK m. 3/1).

Sigorta sözleşmesinin karşı tarafında “sigorta ettiren” bulunur. Sigorta sözleşmesi için özel bir ehliyet aranmadığından, medeni hakları kullanma yetkisine sahip ve reşit olan herkesin sigorta sözleşmesi yapabilmesi mümkündür⁶². Sigorta ettiren, kendi menfaatini sigorta ettirdiği takdirde aynı zamanda sigortalıdır⁶³. Yani sigorta sözleşmesinin üçüncü bir kişi menfaatine yapılması mümkündür. Bu halde menfaati sigortalanan kişi (sigortalı) ile sözleşmenin tarafı olan kişi (sigorta ettiren) farklı kişilerdir. Buna örnek olarak, bir işletmenin bütün çalışanlarını sigorta ettirdiği (ki bu

⁵⁹ Mustafa Çeker, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku*, Gözden Geçirilmiş/Genişletilmiş, 12. Baskı, Adana 2015, s. 2. Ayrıca bkz. Beyhan Yasıldağ, *Sigortacılık (Sigorta Aracıları, Sigorta İşlemleri)*, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 21 vd; Özge Meriç, *Sigorta Şirketlerinin Kuruluşu ve Faaliyete Geçmesine İlişkin Esaslar*, Ankara 2013, s. 4 vd.

⁶⁰ Türkiye’de ve Dünya’da sigortacılığın tarihsel gelişimi için bkz. Ayşe Gül Bölükbaşı/Baturalp Pamukçu, *Sigortanın Temel Prensipleri*, İstanbul 2009, s. 54-65.

⁶¹ Mehmet Sinan Cebe, *Açıklamalı ve İctihatlı Mal Sigortalı Hukuku*, Ankara 2010, s. 2. Sigorta sözleşmesinin unsurları, tabi olduğu şekil ve kuruluşu ile ilgili ayrıca bkz. Ali Bozer, *Sigorta Hukuku*, Ankara 2009, s. 31-51; SK m. 11.

⁶² Bozer, s. 33; Cebe, s. 8; Işıl Ulaş, *Uygulamalı Sigorta Hukuku: Mal ve Sorumluluk Sigortası*, Ankara 2010, s. 39.

⁶³ Alfred İsaac, *Sigorta İşletmesi*, İstanbul 1946, s. 54.

halde ortada birçok sigortalıya karşı tek bir sigorta ettiren vardır) grup sigortaları gösterilebilir⁶⁴. Sigorta sözleşmesinin diğer bir unsuru ise “sigorta menfaati” olup, bunun para ile ölçülebilir olması şarttır⁶⁵. “Tehlike (yahut hayat sigortalarında olay⁶⁶)” ise, sigorta sözleşmesinde sigortacının tazminat ödeme (yahut hayat sigortalarında para ödeme⁶⁷) yükümlülüğünü doğuran, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği önceden belli olmayan yahut gerçekleşeceği muhakkak fakat ne zaman vuku bulacağı belli olmayan hadisedir. “Prim”, tehlikenin gerçekleşmesi halinde ödenecek olan sigorta tazminatı veya bedelini karşılamak üzere sigorta ettirenden alınan paradır⁶⁸.

b. Sigorta Acentesinin Tanımı

Günlük hayatta karşılaştıkları riskler karşısında sigortalı olmak isteyen kişilere ulaşım bunlarla sigorta sözleşmesi akdedebilmek, primleri tahsil edebilmek ve diğer gerekli işlemleri yapabilmek için sigorta şirketleri, acentelere ihtiyaç duymaktadır. Gerçekten sigortacılık faaliyetinin bir malın satılması gibi anlık olmadığı, taraflar arasında sürekli bir irtibatı gerektirdiği göz önünde tutulursa, sigorta şirketlerinin faaliyetlerinde neden acentelere ihtiyaç duydukları anlaşılabilir. Nitekim sigorta acenteleri, sadece sigorta sözleşmesinin kurulmasında değil, sözleşmenin yürürlükte bulunduğu süre içinde de sigortacının yardımcısı olarak bazı yükümlülükleri yerine getirmek zorundadırlar⁶⁹. Sigorta acenteleri, sigorta yaptırmak isteyen kişilerle sigorta şirketi adına görüşmelerde bulunmanın yanı sıra, yetkisi kapsamında sigorta poliçesi veya teminat belgesi düzenlemek, prim toplamak, hasar halinde sigortalıya danışmanlık etmek ve yetkili olduğu takdirde belli bir miktara kadar hasar ödemek gibi hizmetlerde bulunurlar⁷⁰.

SK m. 2/1/m'de sigorta acentesi, “*ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleş-*

⁶⁴ İsaac, s. 54. Ayrıca TMK m.815 de buna bir örnektir (Bozer, s. 33). TMK'nın anılan hükmü, yerel adetlere göre iyi bir yönetimin gereği olduğu takdirde intifa hakkı sahibinin, malikin lehine malı yangına ve diğer tehlikelere karşı sigorta ettirmekle yükümlü olduğunu öngörmektedir. Şu halde, mal üzerinde intifa hakkı sahibi sigorta ettiren, malın sahibi ise sigortalıdır.

⁶⁵ Bozer, s. 33.

⁶⁶ Bozer, s. 35.

⁶⁷ Bozer, s. 37.

⁶⁸ Bozer, s. 37.

⁶⁹ Rayegân Kender, *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku: Sigorta Müessesesi-Sigorta Sözleşmesi*, 12. Baskı, İstanbul 2013, s. 119.

⁷⁰ Sigorta acentelerinin zaman zaman bu yetkilerini kötüye kullanmaları sebebiyle sigorta acenteleri ile sigorta şirketleri arasında çekişme yaşanabildiğine ilişkin bkz. Şaban Kayıhan, “Yeni Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri”, *Terazi Hukuk Dergisi*, Y. 3, S. 27, 2008, s. 44 vd.

melerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri⁷¹ adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişi” olarak tanımlanmıştır⁷². Bu tanım TTK m.102/1'deki acente tanımıyla paralellik arz etmektedir. Ancak sigorta acentesinin fonksiyonu sigortacılık faaliyetine hasredilmiştir. Sigorta acentesi ile sigorta şirketi arasındaki ilişki, acentelik sözleşmesinde düzenlenir⁷³.

Sigorta şirketleri gibi sigorta acentelerinin de dış denetimi “Sigorta Denetleme Kurulu” tarafından yapılır (SK m. 28/1).

c. Sigorta Acentesinin Türleri

1. Aracı Sigorta Acentesi – Sözleşme Yetkisine Sahip Sigorta Acentesi Ayrımı

Aracı sigorta acenteleri, sigorta sözleşmesine aracılık ederek, müvekkili sigortacı ile müşteri sigorta ettirenin sözleşme akdetmesine zemin hazırlamaktadır. Buna mukabil, sözleşme yapma yetkisine sahip sigorta acenteleri, müvekkili sigortacı adına, sigorta ettirenle sigorta sözleşmesi imzalama yetkisine sahip, poliçe düzenleyebilen ve prim tahsil edebilen acentedir⁷⁴. Bu ayırım, uygulamada “A acenteleri” ve “B acenteleri” olarak benimsenmiştir. A acenteleri, sigorta şirketleri ad ve hesabına sigorta sözleşmesi yapan, poliçe düzenleyebilen ve prim tahsil edebilen acenteler iken; B acenteleri sigorta şirketleri ile müşterileri arasında aracılık faaliyetinde bulunurlar. Bu doğrultuda A acenteleri, B acentelerine göre daha yüksek oranda komisyona hak kazanırlar⁷⁵.

2. Yetkili Sigorta Acentesi – Sınırlı Yetkili Sigorta Acentesi Ayrımı

Bu ayırım, 6456 sayılı Kanunla değişik SK m. 23/10'un değişiklikten önceki metninden hareketle yapılmaktaydı. Bu düzenlemeye göre sınırlı yetkili acenteler, “hayat sigortalı” veya⁷⁶ “zorunlu sigortalı” alanında acentelik faaliyeti yürütüp

⁷¹ İşletme yerine tacir sigorta şirketini esas alan hüküm lafzı, TTK ile paralellik arz etmektedir.

⁷² Sigorta Acentesi, Sigorta Acenteleri Sektör Meclisi İle Sigorta Acenteleri İcra Komitesinin Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik m. 4/1/g'de de aynı şekilde tanımlanmıştır. Sigorta acentesi, prodüktör (tallal)/broker gibi sigorta aracıları kavramı altında yer alır. Bu kavramlar ve kavramların etimolojik açıdan tahlili için bkz. Tekin Memiş, *Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Sigorta Aracıları*, <http://www.jura.uni-sb.de/turkish/TMemis.html> (8.8.2015).

⁷³ Kender, s. 122.

⁷⁴ Yaslıdağ, s. 94; Kayıhan, s. 54.

⁷⁵ Çeker, s. 44-45; Kayıhan, s. 54.

⁷⁶ 2008/18 sayılı Genelge'de bu tanım yapılırken “veya” yerine “ve” bağlacı kullanılmış olup SK'nın hükmü ile çelişkiye yol açılmıştır. Huriye Kubilay, “Sigortacılık Mevzuatındaki Bazı Hükümlerle İlgili Değerlendirme” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.9, S. 1, Özel Sayı 2007, s. 403.

bunlarla sınırlı olarak “sözleşme yapan” veya “prim tahsil eden” acentelerdi⁷⁷. Bu düzenleme, sınırlı olarak yetki verilen sigorta acentelerini “başka ticari faaliyette bulunma” yasağından muaf tutmuştu⁷⁸.

6456 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile hükümden “sözleşme yapmaya veya prim tahsiline, hayat sigortaları veya zorunlu sigortalarda sınırlı olarak yetki verilen sigorta acenteleri” ifadesi çıkarıldığından, bu tasnife yol açan düzenleme de ortadan kalkmıştır. Ayrıca önceki düzenlemeye benzer şekilde⁷⁹, bankalar ile özel kanunla kurulmuş ve kendisine sigorta acenteliği yapma yetkisi tanınan kurumlar hariç olmak üzere, sigorta acentelerinin, bireysel emeklilik işlemleriyle ilgili ve Müsteşarlığın uygun göreceği sigortacılıkla bağlantılı diğer aracılık faaliyetleri dışında başka bir ticari faaliyette bulunamayacağı düzenlenmiştir (SK m. 23/10 son c.).

Sigorta şirketi, acentelere verilecek acentelik yetkisi ile sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerine⁸⁰ ilişkin bilgileri tescil ve ilan ettirir (SAY m. 14/1). Sigorta şirketleri için tescil ve ilan yükümlülüğü, acentelere verilen yetkilerin kaldırılması halinde de mevcuttur (SAY m. 14/1). Dikkat edilirse, TTK m. 107/2 gereğince acenteler için öngörülen yetki belgesinin tescil ve ilan edilmesi yükümlülüğü, sigorta acenteleri bakımından, müvekkil sigorta şirketleri üzerine bırakılmıştır.

Yukarıdakilerin dışında, sigorta acenteleri, merkez acente ve kurumsal acente, banka acentesi, dernek veya vakıf acentesi ve özel acente şeklinde de ayrıma tabi tutulmuştur⁸¹.

d. Sigorta Acenteliğine Uygulanacak Hükümler

6762 sayılı TTK m. 117/2, acentelik hükümlerinin sigorta sözleşmelerinin kurulmasına aracılık edenler hakkında da uygulanacağını öngörmekteydi. Ancak TTK m. 103, süreklilik unsurunu taşımayan sigorta aracılarını bu hükümlerin uygulama alanının dışında bırakmıştır⁸². Ancak bu düzenleme sigorta acentelerinin de bu hü-

⁷⁷ Kubilay, s. 403.

⁷⁸ Prim tahsil etmeye ve sigorta sözleşmesi imzalamaya yetkili sigorta acenteleri için getirilen bu yasağın, sadece “ticari faaliyete” ilişkin olup anılan acentelerin ticari faaliyet dışında kalan faaliyetlerde bulunması mümkündür. Çiğdem Danış-Akkan, *Acentenin Temsil Yetkisi*, (Danışman: Oruç Hami Şener) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s. 27.

⁷⁹ Fıkradaki değişiklikle sigorta acentelerinin, Müsteşarlığın uygun göreceği sigortacılıkla bağlantılı diğer aracılık faaliyetlerini de yapabilmesine imkân tanınmıştır.

⁸⁰ Bir sigorta acentesinin prim tahsilatı yapabilmesi için, bu hususta sigorta şirketince yetkilendirilmiş olması gerekir (SAY m.17/1).

⁸¹ Altun, s. 41.

⁸² Böyle bir düzenlemeye gidilmesinin sebebi olarak TTK m. 103'ün gerekçesinde, ne sigorta şirketleri ne de sigorta ettirenlerle sürekli bir ilişki içinde bulunmayan araçlara, sürekli ilişkilerin varlığının bir tanım unsuru olduğu acente hakkındaki hükümlerin uygulanmasının uygun olmaması gösterilmektedir (bkz. TTK m. 103'ün gerekçesi).

kümlerin kapsamı dışında bırakıldığı anlamına gelmez. Zira 6762 sayılı TTK'nın gerekçesinde de sigorta aracıları için getirilen bu hükmün "prodüktör"⁸³ için olduğu belirtilmekteydi⁸⁴. Şu halde SK'da hüküm bulunmayan hallerde TTK'nın acenteliğe ilişkin hükümlerinin uygulanacağından şüphe etmemek gerekir. SK'nın "Türk Ticaret Kanununun acentelere ilişkin hükümleri sigorta acenteleri hakkında da uygulanır" şeklindeki m. 23/18 hükmü de bunu açıkça öngörmektedir.

e. Sigorta Acenteliği Yapmak için Aranılan Şartlar

i. Gerçek Kişiler için

SAY m. 4/1 gereğince acentelik faaliyetinde bulunacak "gerçek kişilerin" sahip olması gereken şartlar şunlardır:

1. Teknik Personel Unvanını Taşımak

Teknik personel, acentelerde sigorta pazarlama, bilgilendirme ve satış işlemlerini yapan personeli ifade etmektedir (SAY m. 3/1/h). Acenteler tarafından yürütülecek sigorta ürünlerine yönelik pazarlama, bilgilendirme ve satış işlemleri yalnızca acentelerin teknik personeli tarafından yapılabilir (SAY m. 6/1). Teknik personel unvanının kazanılabilmesi için gerekli olan şartlar SAY m. 6/2'de sıralanmıştır. Bu şartlara ilişkin açıklamalar ileride yapılacağından⁸⁵, tekrara yol açmamak için burada bu şartlara yer verilmemiştir.

2. Türkiye'de Yerleşik Olmak

Türkiye'de sigorta acenteliği faaliyetinde bulunacak gerçek kişilerin yerleşim yerinin Türkiye olması gerekir. Yerleşim yeri, bir kişinin sürekli kalmak niyetiyle oturduğu yer olarak tanımlanmaktadır (TMK m. 19/1).

3. SAY m. 4/1/c'de Düzenlenen Suçlardan Hüküm Giymemiş ve Ceza Almamış Olmak

SAY m. 4/1/c, kasten işlenen bir suçtan dolayı affa uğramış olsalar dahi beş

⁸³ "Prodüktör: Sigorta ettiren ve sigortacıya bağlı olmaksızın, çeşitli sigorta dallarında sigorta sözleşmesi yapmak isteyenlere bilgi vererek sözleşmenin şartlarını müzakere ve tehlikenin konusuna ve özelliklerine göre sigorta teklifnamesini hazırlamada yardımcı olan ve ayrıca rizikonun takdirine etkili, kendisince bilinen hususları da sigorta şirketine bildirmek suretiyle aracılık hizmeti ifa eden gerçek ve tüzel kişileri, ifade eder", 1995 tarihli Sigorta Prodüktörleri Yönetmeliği (RG. 2.8.1995/22362).

⁸⁴ Orhan Nuri Çelik, *Gereğçeli-İçtihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu*, Ankara 1985, s. 253. Ayrıca bkz. Kayıhan, s. 77.

⁸⁵ Bkz. aşa. III/J/1/b.

yıldan fazla hapis, sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla adli para cezasına mahkûm edilmemiş olması; devletin güvenliğine, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine, milli savunmaya ve devlet sırlarına karşı suçlar ile casusluk, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, terörün finansmanı, kaçakçılık, vergi kaçaklığı veya haksız mal edinme suçlarından hüküm giymemiş olması şartını aramaktadır. Benzer düzenleme, sigorta şirketlerinin ve reasürans şirketlerinin kuruluşunda, kurucular bakımından aranan şartları düzenleyen SK m. 3/2/a bendinin dördüncü alt bendinde de yer almaktadır.

4. Asgari Malvarlığı Şartını Yerine Getirmiş Olmak

Gerçek kişi acentelerin beyan edecekleri malvarlığı miktarı 50.000 TL'den az olamaz (SAY m. 9/1). Şube açarak teşkilatlanacak gerçek kişi acentelerin merkez için en az 300.000 TL ve her bir şube için en az 25.000 TL sermayeye sahip olmaları gerekir. Şube açmaksızın sadece mesafeli satış⁸⁶ yapmak isteyen gerçek kişi acenteler için asgari sermaye ise 300.000 TL olarak belirlenmiştir (SAY m. 9/2). Ayrıca şube açarak teşkilatlanan veya mesafeli satış yapan acentelerin, yılsonları itibariyle satışına aracılık ettikleri prim tutarının en az % 4'ü kadar özkaynağa sahip olmaları ve bu tutarın her halükarda 300.000 TL'den az olmaması gerekmektedir. Buna göre ilave sermaye ihtiyacı ortaya çıkacak olursa, eksik kalan sermayenin en geç ilgili yılın Haziran ayı sonuna kadar tamamlanması gerekir (SAY m. 9/3).

SAY m. 9/4'te, gerçek kişi acenteler için beyan edilecek malvarlığının en az %50'sinin nakit, mevduat ya da devlet iç borçlanma senedi gibi nakde kolay dönüşebilir yatırım araçlarından oluşması gerektiği düzenlenmiştir.

5. Fiziki Şartlar, Teknik ve İdari Altyapı ile İnsan Kaynakları Bakımından Yeterli Donanuma Sahip Olmak

Sigorta acentelerinin sahip olması gereken fiziki koşulların asgari sınırları Sigorta Acenteleri İcra Komitesi veya TOBB tarafından belirlenir. Söz konusu koşullar, TOBB Sigortacılık Müdürlüğü'nün, internet sayfasında "*Sigorta Acenteliği Faaliyetinin Yürütüleceği Mekanın Sahip Olması Gereken Fiziki Şartlar*" başlığıyla duyurulmuştur⁸⁷. Buna göre bir sigorta acentesi merkez veya şubesinin,

⁸⁶ Mesafeli akdedilen sigorta sözleşmeleri için bkz. Sigortacılık Kapsamında Değerlendirilecek Faaliyetlere, Tüketici Lehine Yapılan Sigorta Sözleşmeleri İle Mesafeli Akdedilen Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Yönetmelik (RG. 25.4.2014/28982), m. 9.

⁸⁷ <http://www.tobb.org.tr/SigortacilikMudurlugu/SigortaAcenteleri/Dokumanlar/duyurular/Asgari%20Fiziki%20Sartlar-EK1.doc> (17.05.2016).

1. Müstakil bir bina veya iş merkezi içerisinde; fiziki olarak ayrılmış, müstakil bir girişe sahip, “başlı başına kullanılmaya elverişli bağımsız bir mekân olması” ve bu mekânda münhasıran sigorta acenteliği faaliyetinin yürütülüyor olması,

2. Kullandığı elektrik, telefon, su, doğalgaz veya internet bağlantı hizmetine ilişkin faturalarından en az ikisinin sigorta acentesi adına kayıtlı bulunması,

3. En az birer adet bilgisayar, yazıcı ve faks cihazının bulunuyor olması,

4. İnternet bağlantısı bulunması ve sigortacılık işlemleri için statik IP kullanılması zorunludur.

6. Gerekli Olan Öğrenim Düzeyine ve/veya Mesleki Deneyim Süresine Sahip Olmak

Gerçek kişi acentelerin, SAY m. 4/1/e bendi gereğince, SAY Ek 1’de yer alan öğrenim düzeyleri ile bu öğrenim düzeylerinin karşısında yer alan mesleki deneyim süresini tamamlaması gerekmektedir. Buna göre, lise ve dengi okullardan mezun gerçek kişi sigorta acentesi için asgari 3 yıl; müfredatında sigortacılıkla ilgili konulara yer verilen lise dengi mesleki ve teknik eğitim okullarından mezun gerçek kişi sigorta acenteleri için asgari 2 yıl 6 ay; sigortacılıkla ilgili iki yıllık bölümlerden⁸⁸ mezun gerçek kişi sigorta acentesi için asgari 2 yıl; dört yıllık yükseköğretim kurumlarından mezun gerçek kişi sigorta acentesi için asgari 1 yıl 6 ay mesleki deneyim şartı aranmaktadır. Buna karşılık Yönetmelik ekinde, sigortacılıkla ilgili dört yıllık yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar için mesleki deneyim süresi şartı aranmamıştır. Ayrıca belirtmek gerekir ki lise ve dengi okul mezunlarına, gerçek kişi acente müdürü olma imkânı, 16.1.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Sigorta Acenteleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ile getirilmiştir.

Gerçek kişi acenteler için SAY’da sıralanan bu şartların dışında, gerçek kişi acentenin medeni hakları kullanma ehliyetine de sahip olması gerektiği açıktır. 2008 tarihli eski Sigorta Acenteleri Yönetmeliği m. 4/1/b’de buna açıkça yer verilmiş iken, SAY m. 4/1’de bu bent yer almamıştır. Ancak gerçek kişi acente olmak için teknik personel unvanını taşımak (SAY m. 4/1/a) ve teknik personel unvanını taşımak içinse medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olmak gerektiğinden (SAY m. 6/2/a), bu şarta ayrıca yer verilmemesi isabetli olmuştur.

ii. Tüzel Kişiler için

SAY m. 5/1, acentelik faaliyetinde bulunacak tüzel kişilerin aşağıdaki şartlara sahip olmasını aramaktadır:

⁸⁸ “Sigortacılıkla ilgili bölümler sigortacılık, bankacılık ve sigortacılık, risk yönetimi ve aktüerya bölümleridir” (SAY Ek-1).

1. Merkezinin Türkiye’de Bulunması ve Anonim Şirket veya Limited Şirket Şeklinde Kurulmuş Olmaları

2014 tarihli Sigorta Acenteleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik⁸⁹ ile değişik SAY m. 5/1/a’ya göre tüzel kişi acentelerin merkezlerinin Türkiye’de bulunmalarının yanı sıra “anonim şirket” veya “limited şirket” olarak kurulmuş olmaları gerekmektedir. Anonim şirket veya limited şirket olarak kurulma şartı, değişiklikle maddeye dâhil edilmiştir. Şu halde tüzel kişi acentelerin ticaret şirketi oldukları açıktır. Ticaret şirketlerinin şirket sözleşmelerine, şirketin merkezinin yazılması zorunludur⁹⁰. Acentelik faaliyetinde bulunacak bu şirketlerin merkezlerinin Türkiye’de bulunması ise şarttır.

2. Asgari Ödenmiş Sermaye Şartının Yerine Getirilmiş Olması

Acentelik faaliyetinde bulunacak tüzel kişilerin sahip olması gereken asgari ödenmiş sermaye miktarı 50.000 TL⁹¹’dir. Bununla birlikte bu miktar, şirket türüne göre ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’na belirlenen tutardan az olamaz (SAY m. 9/1)⁹².

Şube açarak teşkilatlanacak tüzel kişi acentelerin merkez için en az 300.000 TL ve her bir şube için en az 25.000 TL sermayeye sahip olmaları gerekir. Şube açmaksızın sadece mesafeli satış yapmak isteyen tüzel kişi acenteler için asgari sermaye ise 300.000 TL olarak belirlenmiştir (SAY m. 9/2). Ayrıca şube açarak teşkilatlanan veya mesafeli satış yapan acentelerin, yıllonları itibariyle satışına aracılık ettikleri prim tutarının en az % 4’ü kadar öz kaynağa sahip olmaları ve bu tutarın her halükarda 300.000 TL’den az olmaması gerekmektedir. Buna göre ilave sermaye ihtiyacı ortaya çıkacak olursa, eksik kalan sermayenin en geç ilgili yılın Haziran ayı sonuna kadar tamamlanması gerekir (SAY m. 9/3).

SAY m. 9/4’te, tüzel kişi acenteler için asgari ödenmiş sermayenin en az %50’sinin nakit, mevduat ya da devlet iç borçlanma senedi gibi nakde kolay dönüşebilir yatırım araçlarından oluşması gerektiği düzenlenmiştir.

⁸⁹ RG. 30.12.2014/29221 M.

⁹⁰ TTK m.213/1/c, m. 305, m. 339/1/a, m. 567/1, m. 576/1/a.

⁹¹ 6102 sayılı TTK açısından değerlendirildiğinde bu tutarın bir anonim ortaklığın kurulabilmesi için aranan asgari sermaye tutarına eş değer olduğu, buna karşın limited ortaklıklarda aranan asgari sermayenin beş katına tekabül ettiği anlaşılmaktadır. Asgari sermaye tutarları için bkz. TTK m. 332/1 ve 580/1.

⁹² SAY’daki düzenleme bu şekilde olmakla birlikte anonim şirketlerde Kanunda öngörülen başlangıç sermaye tutarını artırma yetkisi Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’na değil, Bakanlar Kurulu’na aittir (TTK m. 332/1 ve 580/2). Fıkra metni, tüzel kişi acenteler bakımından, bu haliyle anlaşılır değildir. Kanaatimizce fıkarda “göre” edatından sonra cümleye “ve” bağlacının eklenmesi hükmü daha anlaşılır kılmaktadır.

3. Fiziki Şartlar, Teknik ve İdari Altyapı ile İnsan Kaynakları Bakımından Yeterli Donanıma Sahip Olmak

Bu hususa yukarıda⁹³ değinildiği için tekrar ele almıyoruz.

4. Müdürlerinin Yönetmelikte Aranılan Niteliklere Sahip Olmaları

Acentelerde faaliyetler ilgisine göre teknik personel, müdür, genel müdür yardımcısı ve genel müdür marifetiyle yürütülür⁹⁴ (SAY m. 7/1). Tüzel kişi acente müdürlerinde SAY m. 4/1'in (a), (b), (c) ve (e) bentlerinde sayılan niteliklerin bulunması gerekmektedir (SAY m. 7/2). Buna göre tüzel kişi acente müdüründe bulunması gereken ilk iki şart sırasıyla, "teknik personel unvanı taşıması" ve "Türkiye'de yerleşik olması"dır. SAY m. 4/1/c'de düzenlenen suçlardan hüküm giymemiş ve ceza almamış olmak ve SAY Ek-1'de yer alan öğrenim düzeyleri ile bu öğrenim düzeylerinin karşısında yer alan mesleki deneyim süresi şartlarını taşıyor olmak ise, tüzel kişi acente müdüründe aranan diğer şartlardır. Ancak İcra Komitesi, "teknik personel unvanı (m. 4/1/a)" niteliğinin, genel müdür ve genel müdür yardımcıları için aranmamasına karar verebilir (SAY m. 7/2).

5. Gerçek Kişi Ortaklarının ve Tüzel Kişi Ortaklarının Gerçek Kişi Olan Ortaklarının SAY m. 4/1/c'de Düzenlenen Suçlardan Hüküm Giymemiş ve Ceza Almamış Olmaları

Tüzel kişi acentelerin gerçek kişi ortakları ile varsa tüzel kişi ortaklarının gerçek kişi ortaklarının SAY m. 4/1/c bendinde düzenlenen suçlardan hüküm giymemiş ve ceza almamış olmaları gerekmektedir.

Bu şartların dışında, gerçek kişi yabancı sigorta acentesinin Türkiye'de faaliyette bulunabilmesi için Türkiye'de yerleşik olması, yabancı tüzel kişi sigorta acentesinin Türkiye'de faaliyette bulunabilmesi için ise Türkiye'de şube açması gerekmektedir⁹⁵.

⁹³ Bkz. yukarıda III/E/1/e.

⁹⁴ Listede "yardımcı teknik personel" in yer almadığı dikkati çekmektedir. 2016 tarihli Sigorta Acenteleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik sonrasında "teknik personel" ifadesi, maddelerin değişikliğe uğratılması veya ilga edilmesi yoluyla SAY'dan silinmeye çalışılmıştır (SAY m. 6/3, 6/5, 6/7, 8/5). Hatta 6 ncı maddenin kenar başlığı da buna uygun olarak "teknik personel ve yardımcı teknik personel" iken "teknik personel" olarak değiştirilmiştir. Tüm bunlar SAY m. 7/1 hükmü ile birlikte değerlendirildiğinde "yardımcı teknik personel" in, tanımlanan görev biçimleri arasından çıkarılmaya çalışıldığı anlamına gelmektedir. Buna karşılık SAY'ın Geçici 1 inci maddesinde "yardımcı teknik personel" ifadesinin korunmuş olmasını, bilinçli bir tercihin ürünü olarak göremiyoruz.

⁹⁵ 2007/12467 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, m. 3/1 (RG. 3.8.2007/26602), [http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/08/20070803.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/08/20070803.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/08/20070803.htm) & <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/08/20070803.htm>, (14.08.2015).

G. Sigorta Acentesinin Levha'dan Silinmesini Gerektiren Haller

SK m. 23/4 sigorta acentesinin kaydının hangi hallerde silineceğini düzenlemektedir. Buna göre sigorta acentesinin kaydı;

1. Sigorta acenteliği yapması için gerekli olan ve yukarıda belirtilen nitelikleri kaybetmişse,
2. Hakkında meslekten çıkarma kararı verilmişse,
3. Levha⁹⁶'ya yazılmasını müteakip altı ay içinde faaliyete geçmemişse,
4. Sigorta acenteliğinden ayrılmışsa,
5. Ticaret veya Ticaret ve Sanayi Odası'ndaki kaydı silinmişse,
6. Tespit edilen kayıt ücretini süresi içinde yatırmamışsa veya aidatını üç yıl üst üste hiç ödememişse, levhadan silinir.

Yukarıdaki hallerden birinin varlığı halinde, sigorta acentesi hakkında Levha'dan silinme kararı vermeden acentenin yazılı savunması istenir. Kararın verilebilmesi için acentenin savunmasının dinlenilmesi veya savunmasının dinlenilmesi için yapılan çağrıya uyulmamış olması gerekir. Bununla birlikte levhadan silinme kararının gerekçeli olarak verilmesi gerekir (SK m. 23/5). Bu hallerin sona erdiğini ispat eden sigorta acentesinin Levha'ya yeniden yazılması mümkündür. Bu halde kendisinden tekrar kayıt ücreti alınmaz. Ancak hakkında meslekten çıkarma⁹⁷ kararı verilmiş bir kişinin bir daha Levha'ya yazılması mümkün değildir (SK m. 23/6). Bir daha acentelik yapamayacaklarına karar verilenler TOBB'da ayrı bir listede tutulur ve elektronik ortamda TSB'ye iletilir (SAY m. 24/4).

Levha'dan silinen veya Levha'ya yeniden yazılma talebi reddolunan kişi, bu kararlara karşı "on beş iş günü" içinde TOBB Yönetim Kurulu'na yazılı itirazda bulunabilir. İtiraza ilişkin karar, Yönetim Kurulu tarafından en geç "on beş iş günü" içinde bildirilir. Bu karar kesindir (SK m. 23/8). Bununla birlikte, kararın Birlik bünyesi içinde kesin olması, yönetim kurulu kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu anlamına gelmez⁹⁸.

⁹⁶ Sigorta acenteleri için Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından düzenlenecek faal olarak çalışanlara ilişkin kayıtları gösterir Levha'yı ifade etmektedir (SAY m. 3/1/ç). Levha'ya kayıtlı "gerçek kişi sigorta acenteleri" için bkz. <http://www.tobb.org.tr/SigortacilikMudurlugu/SigortaAcenteleri/Dokumanlar/gercek.pdf> (20.05.2016); "tüzel kişi sigorta acenteleri" için bkz. <http://www.tobb.org.tr/SigortacilikMudurlugu/SigortaAcenteleri/Dokumanlar/tuzel.pdf> (20.05.2016).

⁹⁷ SK m. 23/4'te, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanunu m. 87 teriminin farklı olarak "meslekten çıkarma" ifadesinin tercih edilmesinin isabetli olduğuna ilişkin görüş için bkz. Fatma Dilek Kabukçuoğlu-Özer, *Sigortacılık Kanunu Şerhi*, 1.Baskı, İstanbul 2012, s. 392.

⁹⁸ Ulaş, s. 15. Yönetim kurulu kararlarına karşı idari yargıda tam yargı ve iptal davası açılmasının önünde bir engel bulunmamaktadır.

H. Sigorta Acenteliği Yapması Yasak Olanlar

Aşağıdaki kimseler ile bunların eş ve velayeti altındaki çocukları, sigorta acentelerinin yönetim ve denetim kurullarında görev alamaz, imzaya yetkili olarak çalışamaz, sigorta acenteliği yapan şirketlere ortak olamaz ve sigorta acentelerinden ücret karşılığı herhangi bir iş kabul edemez (SK m. 23/12).

1. Sigorta şirketlerinin yönetim ve denetiminde bulunanlar ile bunlar adına imza atmaya yetkili olanlar⁹⁹,
2. Sigorta sözleşmeleri için brokerlik yapanların yönetim ve denetiminde bulunanlar ile bunlar adına imza atmaya yetkili olanlar,
3. Sigorta eksperlerinin yönetim ve denetiminde bulunanlar ile bunlar adına imza atmaya yetkili olanlar.

I. Sigorta Acenteliği Başvuru Usulü

Sigorta acenteliği yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişilerin, TOBB bünyesinde tutulan Levha'ya kayıt yaptırmaları gerekmektedir (SK m. 23/1). Bununla birlikte bankalar ile özel kanunla kurulmuş ve kendisine sigorta acenteliği yapma yetkisi tanınan kurumlar için Levha'ya kayıt zorunluluğu yoktur (SK m. 23/3).

Sigorta acenteliği yapmak için izlenmesi gereken başvuru usulü SAY m. 10'da düzenlenmiştir. Buna göre sigorta acenteliği yapacak gerçek veya tüzel kişiler Levhaya kayıt öncesinde Müsteşarlıktan uygunluk belgesi¹⁰⁰ almalıdırlar. Uygunluk belgesi başvurusu TOBB tarafından görevlendirilecek odalara yapılır. Başvurularda, İcra Komitesinin belirleyeceği SAY'da aranan şartları tevsik edici belgeler aranır (SAY m. 10/2). Belgeleri tamamlanmış olan acentelerin talepleri TOBB tarafından Hazine Müsteşarlığı'na intikal ettirilir. Müsteşarlıkça yapılacak değerlendirme neticesinde durumu uygun görülenler Levha'ya kaydedilmek üzere TOBB'a bildirilir. Uygunluk belgesi alan ve TOBB internet sitesinde liste halinde duyurulan acenteler, Levha'ya kayıt olmak için en geç altı ay içinde TOBB'a başvuruda bulunur. Bu bildirim, bildirim konu acenteler için uygunluk belgesi niteliğindedir (SAY m. 10/3). Levha'ya kayıt için başvuruda bulunan acenteden ücret alınır¹⁰¹. Levha'ya kaydedilen acenteler TOBB internet sitesinde duyurulur (SAY m. 10/4).

⁹⁹ Bunların eş ve velayeti altındaki çocukları için sınırlandırma bu kişilerin faaliyette bulunduğu şirketin sigorta acenteliği içindir (SK m. 23/12 son c.).

¹⁰⁰ Müsteşarlıkça, Levhaya kaydı uygun görülen acenteler için Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğine gönderilen, 5684 sayılı Kanununun 23 üncü maddesinde belirtilen belge niteliğindeki yazı ya da bildirim (SAY m.3/1/j).

¹⁰¹ Sigorta Acenteleri İcra Komitesi tarafından bu ücret, 1.1.2016-31.12.2016 tarihleri arasında uygunluk belgesi başvurusunda bulunan sigorta acenteleri için 10.000 TL olarak belirlenmiştir, <http://www.tobb.org.tr/SigortacilikMudurlugu/SigortaAcenteleri/Sayfalar/Acente-Levha-Kayit.php> (17.5.2016).

Sigorta acenteliği başvuru usulü, görüldüğü üzere, ağır bir takım prosedürlere tabi tutulmuş; önemli değişiklikler getiren 16.1.2016 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Sigorta Acenteleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik hükümleri ile de bunlar, biraz olsun hafifletilmemiştir. Böylelikle uygulamada ve doktrinde bu noktada dile getirilen eleştiriler¹⁰², kendisine makes bulamamıştır.

Acentelerin mesleki faaliyetleri nedeniyle verebilecekleri zararlardan sorumlu olması (SAY m. 11/1), mesleki sorumluluk sigortasının acenteler için önemini göstermektedir. Buna karşılık eSAY m. 7/1’de bir zorunluluk olarak öngörülen sorumluluk sigortası, SAY’da zorunluluk olmaktan çıkarılmış ve Müsteşarlığın, acentelerin mesleki faaliyetleri nedeniyle verebilecekleri zararların karşılanmasını teminen sigorta veya benzeri teminat şartı aramaya yetkili olduğu düzenlenmiştir (SAY m. 11/2).

J. Sigorta Acentesinin Teşkilatı

1. Teknik Personel

a) Tanımı

eSAY’da, acentelerde sigortacılık işlemlerini yapan, TOBB nezdinde tutulan listede kayıtlı olan ve bu hususta kendisine kimlik verilen yönetici veya kadrolu personel (eSAY m. 3/1/f) olarak ifade edilen teknik personel, SAY’da daha sade olarak, “acentelerde sigorta pazarlama, bilgilendirme ve satış işlemlerini yapan personel” şeklinde tanımlanmıştır (SAY m. 3/1/h).

b) Teknik Personel Olmak için Aranılan Şartlar

Teknik personel unvanının kazanılabilmesi için gerekli olan şartlar SAY m. 6/2’de sıralanmıştır. Bu şartlar;

- Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip olunması,
- SAY m. 4/1/c’de belirtilen suçlardan hüküm giyilmemiş veya ceza alınmamış olunması¹⁰³,

¹⁰² “...Müsteşarlık, sigorta acenteleri levhasını tutma görev ve yetkisi verdiği TOBB’ni sigorta acenteliği izni niteliğindeki uygunluk belgesi verilmesi hususunda yetkilendirmemiş; bu yetkiyi uhdesinde tutmasına rağmen uygunluk belgesi başvurusunun TOBB’nin yetkilendirdiği odalara yapılacağı öngörülmüştür. Bürokratik işlemleri artıran bu düzenlemeye bir anlam vermek ve Müsteşarlığın izin verme yetkisini uhdesinde tutmasına haklı bir gerekçe bulmak mümkün görünmemektedir. Alman Hukukunda sicili tutmakla görevlendirilen Alman Sanayi ve Ticaret Odası izin makamı olarak da görevlendirilmiştir. Türk hukukunda da tüm işlemlerin tek bir birimin kontrolünde yürütülmesindeki yarar gözetilerek TOBB’nin uygunluk belgesi verilmesi hususunda da yetkilendirilmesi uygun olacaktır.” Emine Yazıcıoğlu, *Sigorta Aracıları Hukuku I*, İstanbul 2010, s. 71.

¹⁰³ Bkz. yukarıda III/E/1/c.

- Ek-1'de yer alan öğrenim düzeyleri ile bu öğrenim düzeylerinin karşısında yer alan mesleki deneyim süresinin tamamlanması¹⁰⁴,
- SEGEM¹⁰⁵ tarafından yapılacak teknik personel yeterlilik sınavının kazanılması olarak sıralanmıştır.

2. Teknik Personelin Eğitimi

Teknik personel, mesleki yeterliliklerinin, bilgi ve becerilerinin devamlılığını sağlamak amacıyla usul ve esasları Müsteşarlığın uygun görüşü alınmak suretiyle İcra Komitesi tarafından belirlenen eğitime katılır (SAY m. 20/1). Eğitim, SEGEM tarafından verilir. Bu eğitimde katılımcılara genel olarak, temel sigortacılık ve reasürans bilgileri, Türk sigorta sektörünün genel görünümü, Türkiye'de sigorta uygulamaları, acentelerin hak ve yükümlülükleri ile hasar yönetimi, SK ve SAY hakkında bilgiler verilir¹⁰⁶.

Süresi içinde eğitimini tamamlamamış olan teknik personelin faaliyeti bu eğitim tamamlanmaya kadar durdurulur. Faaliyeti durdurulan teknik personele ilişkin bilgiler TOBB ve TSB'ye bildirilir (SAY m. 20/3).

3. Teknik Personelin Yetki ve Yükümlülükleri

Sigorta ürünlerinin acenteler tarafından pazarlanması, bilgilendirme ve satış işlemleri yalnızca teknik personel tarafından yapılabilir (SAY m. 6/1).

16.1.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Sigorta Acenteleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelikle değişik SAY m. 6/3'te, teknik personelin yürüttüğü mesleki işlemlerden dolayı üçüncü kişilere verecekleri zararlardan teknik personelin ve bağlı buldukları acentelerin sorumlu olacağı hükme bağlanmıştır.

K. Sigorta Acentesinin Yetki, Hak ve Yükümlülükleri

1. Yetki ve Hakları

a) Hukuki Uyuşmazlıklarda Müvekkili Temsil Yetkisi

Acente, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerden doğacak uyuşmazlık-

¹⁰⁴ SAY Ek-1'e göre teknik personel olabilmek için, lise ve dengi okuldan mezun olanlar için 1 yıl, müfredatında sigortacılıkla ilgili konulara yer verilen lise dengi mesleki ve teknik eğitim okullarından ve sigortacılık bölümleri dışındaki iki yıllık yüksekokullardan mezun olanlar için 6 ay mesleki deneyim şartı aranmaktadır. Buna karşılık, sigortacılıkla ilgili yüksekokullar ile dört yıllık yükseköğretim kurumlarından mezun olanlar için mesleki deneyim aranmamıştır.

¹⁰⁵ 5684 sayılı Sigortacılık Kanununun 31 inci maddesine istinaden kurulan Sigortacılık Eğitim Merkezi.

¹⁰⁶ Fuat Erdal, "Sigorta Acenteleri İçin Yeni Ufuklar", *Birlik'ten Dergisi*, S.17, Temmuz-Eylül 2009, s.16.

lardan dolayı müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir (TTK m. 105/2). Bu hüküm sigorta acenteleri için de geçerlidir. Şu halde, buradaki (aktif ve pasif) temsil yetkisinin hukuki niteliğinin tespiti gerekir. Bu doğrultuda belirtilmesi gereken ilk husus, acentenin davada taraf sıfatını haiz olmayacağıdır. Zira husumet¹⁰⁷, sözleşmeden doğan hak ve borçların sahibi sigorta şirketindedir. Bu nedenle acenteye karşı açılacak davalarda (ve acentenin açacağı davalarda) dilekçede taraf olarak sigorta şirketinin gösterilmesi gereklidir. Buna rağmen davanın, sigorta şirketi yerine, doğrudan doğruya acenteye açılması ihtimalinde, dava -kanaatimizce- husumet yokluğu sebebiyle reddedilmemeli, hâkim tarafından re'sen, usul ekonomisine uygun bir surette, davacıya süre verilerek, husumetin doğru kişiye, yani acentenin müvekkili olan sigorta şirketine yöneltilmesi sağlanmalıdır. Mahkemece verilen süre içinde, davanın müvekkil sigorta şirketine izafeten acenteye karşı açıldığı yönünde bir düzeltme yapılmaz ise, bu defa dava husumet yokluğundan reddedilmelidir¹⁰⁸. Bu şekildeki uygulama ile davaların uzamasının, mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmesinin ve yapılacak fazladan masrafların önüne geçilmiş olacaktır¹⁰⁹. Nitekim Yargıtay 11. HD. de 2003 tarihli bir kararında, "...*(A)çılan davadaki temsili yanlışlık, tavzih suretiyle giderilebilir. Davada, davalı olarak acente gösterilmiştir. Acente asil değil, ancak temsilci olabilir. Davacının temsilindeki bu hata düzeltilebilir*"¹¹⁰ şeklinde görüş belirtmiştir.

Bununla birlikte davanın müvekkil şirket ile birlikte acenteye yöneltilmesi halinde, acentenin müvekkil ile birlikte müteselsilen sorumlu olduğu haller¹¹¹ hariç,

¹⁰⁷ Husumet (sıfat), kısaca dava konusu hak ile taraflar arasındaki ilişki olarak tanımlanabilir. Baki Kuru/Ramazan Arslan/Ejder Yılmaz, *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2009, s. 253; Hakan Pekcanitez/Oğuz Atalay/Muhammet Özekes, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2011, s. 207; "Sıfat, dava konusu sübjektif hak (dava hakkı) ile taraflar arasındaki ilişkidir. Tarafların, dava konusu sübjektif hakla ilişkileridir. Bir sübjektif hakkı dava etme yetkisi (dava hakkı), kural olarak o hakkın sahibine aittir. Bu nedenle, o hakla ilişkin bir davada davacı olma sıfatı da o hakkın sahibine aittir. Bir kişinin, bir davada gerçekten davacı sıfatına sahip olup olmadığı hususu, usul hukuku sorunu olmayıp, dava konusu (sübjektif) hakkın özüne ilişkin bir maddi hukuk sorunudur. Bir davada davacı olma sıfatı, dava konusu hakkın sahibine aittir", Yargıtay Hukuk Genel Kurulu. 4.3.2009 tarih, E.2009/10-34, K.2009/104 Sayılı Karar [<http://www.hukukturk.com> (13.08.2015)]; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 207, dn. 99.

¹⁰⁸ Şafak Narbay/Murat Uyumaz, "Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Yetkisi", *Legal Hukuk Dergisi*, C. 11, S. 121, Ocak 2013, s. 116.

¹⁰⁹ Narbay/Uyumaz, s. 116.

¹¹⁰ Yargıtay 11. HD. 6.5.2013, E. 13300, K. 5413 (Narbay/Uyumaz, s. 116). Bu karar istisnai nitelikte olup, Dairenin ağırlıklı uygulaması, müvekkil sigorta şirketinden bahsetmeden husumetin doğrudan ve sadece acenteye yöneltilmesinin bozma sebebi yapılması yönündedir. Mesela bkz. Yargıtay 11. HD. 19.11.1998 tarih, E. 1998/6480, K. 1998/7993 sayılı karar [<http://www.hukukturk.com> (16.08.2015)]; Yargıtay 11. HD. 19.12.1989, E. 1988/9854, K. 1989/7323 sayılı karar, [<http://www.hukukturk.com> (28.08.2015)]; Yargıtay 11. HD. 9.10.2008, E. 2007/8189, K. 2008/10913 sayılı karar [<http://www.hukukturk.com> (28.08.2015)].

¹¹¹ Örneğin, acente müvekkil sigorta şirketinin üçüncü kişiye olan borcu nedeniyle kefil olmuş ve borç vadesinde ödenmemiş ise, acentenin bireysel sorumluluğu gündeme gelecektir. Yine eT-

davanın acente açısından husumet eksikliğinden reddi gerekecektir¹¹². Acentenin bu hallerdeki temsil yetkisinin dava takip yetkisi¹¹³ ile izahı mümkün değildir. Zira bu müessese acentenin davalı tarafı temsil ettiği halleri izaha elverişli değildir. Bu yetki kanaatimizce kanuni temsil ile de izah olunamaz. Zira temsil yetkisinin kanundan kaynaklanması hallerine bakıldığında, kanuni temsilin, asıl hak sahibinin hakkını bizzat kullanamamasından kaynaklandığı görülmektedir¹¹⁴. Öğretide, bu yetki davada iradi temsil (yani avukatlığa) benzetilerek açıklanmaktadır¹¹⁵. Kanaatimizde de, acentenin müvekkilini temsil yetkisi “kendine özgü” bir özel temsil yetkisidir. Acentenin temsil yetkisine sahip olduğu bu davada karar acente lehine (yahut aleyhine) değil, davanın tarafı olan sigorta şirketi lehine (yahut aleyhine) verilecektir¹¹⁶.

b) Ücret Hakkı

Diğer acenteler gibi sigorta acenteleri için de, tek gelir kaynağı, faaliyetlerinin mukabilinde almış oldukları ücrettir. Acentelerin ücret hakkına ilişkin hususlar TTK m. 114 – m. 117 arasında düzenlenmiştir. Bununla birlikte acenteler, yükümlülüklerini yerine getirmek için yaptıkları olağanüstü giderlerin ödenmesini isteyebilir (TTK m. 117/1). Sigorta acenteleri ile sigorta şirketleri, sigorta branşları¹¹⁷ itibarıyla uygulanacak komisyonu aralarında serbestçe belirleyebilirler¹¹⁸. Ancak bu konuda

KHK, m. 4/3'te, acentenin müteselsil sorumlu olduğu istisnai bir durum düzenlenmişti. yTKHK'da ise “sorumluluk” sınırlandırılmış ve önceki düzenlemeye göre tüketici aleyhine bir düzenleme getirilmiştir. Bkz. eTKHK m. 4/3 ve yTKHK m. 9/2.

¹¹² Çiğdem Daniş-Akkan, “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C.XXIV, S. 4, Aralık 2008, s. 224; Yargıtay 11. HD. 19.3.2002, E. 18791, K. 4380 (Narbay/Uyumaz s. 116).

¹¹³ Bu yetki 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 53/1'ye göre, talep sonucu hakkında hüküm alabilme yetkisidir. Bu yetki, kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında, maddi hukuktaki tasarruf yetkisine göre tayin edilir. Dava takip yetkisi ile husumet arasındaki farklar için bkz. Levent Börü, “Sıfat ve Dava Takip Yetkisi”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C.XXVII, S. 3, Eylül 2011, s. 271-272.

¹¹⁴ Mesela, velinin yahut vasinin temsil yetkisinde hatta tüzel kişinin temsil edilmesinde durum böyledir.

¹¹⁵ Daniş-Akkan, *Acentenin Temsil Yetkisi*, s. 87.

¹¹⁶ “6762 sayılı TTK döneminde, uygulamada bir ara farklı kararların verilmesine neden olan ve bundan dolayı Türk öğretisini meşgul eden, “müvekkil tacire izafeten acenteye karşı açılan davanın sonucunda verilen mahkeme ilâmının acente hakkında uygulanabilip, uygulanamayacağı sorunu”, 6102 sayılı TTK'nın 105 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında açıkça çözüme kavuşturulmuştur. ... Gerçekten de, acentenin aracılıkta bulunduğu ya da yaptığı sözleşmelerden doğacak uyumsuzluklarda, müvekkil tacire izafeten acenteye karşı açılacak olan davalar sonucunda, acente hakkında değil, müvekkil tacir hakkında karar verilmesi gerekmektedir ve bunun sonucu olarak da mahkeme ilâmu acenteye değil, müvekkil tacire uygulanacaktır.” Narbay/Uyumaz, s. 131-133.

¹¹⁷ Sigorta branşlarının listesi için bkz. <http://www.tsb.org.tr/sigorta-branslari.aspx?pageID=622> (18.5.2016).

¹¹⁸ eSAY m. 13/1'de bu yönde yer alan hüküm SAY'a alınmamıştır. Ancak SAY m. 15/1/d ve 15/2

mevzuatında özel hükümler bulunan sigortalarda bu hükümler uygulanır. Bununla birlikte acentelik sözleşmesinde bu komisyonun genel çerçevesi belirlenir. Sözleşme- de kararlaştırılmamış komisyon ve ek komisyon ile ilgili esaslar sigorta şirketleri tarafından acentelere duyurulur. Sözleşmede acentenin ücret hakkına ilişkin hüküm yoksa, ücret, acentenin faaliyette bulunduğu yerdeki ticari teamüle göre belirlenir¹¹⁹.

c) Acentelik Sözleşmesinin Sona Ermesi Halinde Komisyon Hakkı

Acentelik sözleşmesinin sona ermesi halinde sigorta acentesi, sigorta ettirenlerle yaptığı veya kısa bir süre içinde yapacağı işlerle ilgili sözleşme ilişkisi devam etmiş olsaydı elde edeceği komisyona hak kazanır (SK m. 23/15). SK'da yer alan bu hüküm, TTK m. 113/3 ile paralellik arz etmektedir. Şöyle ki, acente, acentelik sözleşmesi sona ermiş olmasına rağmen, acentelik ilişkisi devam ederken gerçekleşmesine katkıda bulunduğu işlemlerden dolayı, bazı şartlara bağlı olarak, ücret alabilecektir. Buna göre, acentelik işlemlerinin bitmesinden sonra kurulan bir işlem için acente, eğer bu işleme aracılık etmişse veya işlemin yapılmasının kendi çabasına bağlanabileceği ölçüde işlemi hazırlamış ve işlem de acentelik ilişkisinin bitmesinden sonra uygun bir süre içinde kurulmuşsa, acente ücrete hak kazanacaktır (TTK m. 113/3/a). Yahut acentelik ilişkisi devam ettiği sürece, gerek acentenin aracı olduğu işlemler gerek acenteye bırakılan bölge veya müşteri çevresinde acentenin katkısı olmadan kurulan işlemler için, üçüncü kişinin icabının acentelik ilişkisinin sona ermesinden önce acenteye veya müvekkile ulaşması halinde ücrete hak kazanacaktır (TTK m. 113/3/b).

Genel düzenleme olması münasebetiyle, TTK m. 113 hükmünün sigorta acentelerinin acentelik sözleşmesinin sona ermesi halinde hak kazanacakları ücretin hesaplanmasında göz önünde tutulması gerektiği kanaatindeyiz.

d) Portföy Akçesi Hakkı

Acentenin sebep olduğu sigorta sözleşmelerinin şirkete bir müşteri çevresi sağlamış olması münasebetiyle, acentenin portföyü üzerinde de bir hakkı mevcuttur¹²⁰. Sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonra sigorta şirketi, sigorta acentesinin portföyü sayesinde önemli menfaatler elde ediyor ve hakkaniyet gerektiriyorsa, sigorta acen-

hükümleri ile TBK m. 26, m. 27 çerçevesinde bu serbestinin devam ettiği rahatlıkla ifade edilebilir.

¹¹⁹ "Acente aracılıkta bulunduğu veya müvekkili adına yaptığı sözleşmeler dolayısıyla ücret isteme hakkına sahiptir. Acenteye ödenecek ücret, sözleşmeye, sözleşmede hüküm yoksa acentenin bulunduğu yerdeki ticari teamüle ya da durumun gereklerine göre belirlenir" Yargıtay 11. HD. 22.9.2000, E. 5857, K. 6965 (Salih Çelik/Muktedir Lale, *Özetli-İçtihatlı-Uygulamalı Sigorta Hukuku*, C. 1, Ankara 2007, s. 42).

¹²⁰ Kender, s. 84.

tesi, sigorta şirketinden tazminat¹²¹ talep edebilecektir¹²². Ancak, sigorta acentesinin haklı bir nedene dayanmaksızın sözleşmeyi feshetmesi ya da kendi kusuruyla sözleşmenin feshine neden olması halinde tazminat hakkı düşer (SK m. 23/16). Bununla birlikte TTK m. 122 ile acenteler için “denkleştirme talebi” getirilmiştir¹²³. 1996 yılında Yargıtay tarafından doldurulan bir kanun boşluğu böylelikle giderilmiştir¹²⁴. Bu düzenleme SK m. 23/16'daki acentenin portföy akçesi hakkına ilişkin düzenle-

¹²¹ Çalışmamızda, SK m. 23/16 metninde, acentenin bu hakkının “tazminat” olarak nitelendirilmesi sebebiyle bu kavram tercih edilmişse de burada teknik anlamda bir tazminattan söz etmek mümkün değildir. Ayrıca bkz. aşa. dn. 129.

¹²² Bu hususta ayrıca bkz. Fehr, s. 359.

¹²³ Denkleştirme talebi, acentelik ilişkisinin bitmesinden sonra acente tarafından işletmeye kazandırılmış yeni müşterilerle müvekkil arasında gerçekleşen işler dolayısıyla, müvekkil tarafından önemli menfaatler elde edildiği, sözleşme devam etseydi acentenin ücret almaya devam edeceği ve somut olayın şartları değerlendirildiğinde, hakkaniyet gereği acentenin bir ücret istemine hak kazandığı düşüncesinden kaynaklanmaktadır (Sami Karahan, *Ticari İşletme Hukuku*, 26. Baskı, Konya 2014, s. 379.); “Acenteliğe ilişkin hükümler bakımından tamamen yeni olan TK 122’de, son dönemde Türk hukukunda da artık Yargıtay içtihatları ile kabul edilen ‘denkleştirme talebi’, genel anlamda yasal bir zemine kavuşturulmuştur. Acentenin denkleştirme talebine yönelik ilk yasal düzenleme, sigorta acenteleri bakımından SigK 23/16’da öngörülmüştür. Ancak anılan bu hüküm özel nitelikte olduğundan, TK 122 hükmü genel anlamda ilk yasal düzenleme olarak nitelendirilebilir” [Abuzer Kendigelen, *Türk Ticaret Kanunu (Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler)*, 2. Bası, İstanbul 2012, s. 114]. Sözleşmeleri yerli veya yabancı bir tacir hesabına ve kendi adına yapmaya sürekli yetkili bulunanlara (TTK m. 103/1/a) TTK’nın Birinci Kitap, Yedinci Kısım (Acentelik) hükümleri uygulanacağından, “denkleştirme talebi” ve “rekabet yasağı anlaşması” hükümleri, özel hükümler izin verdiği ölçüde yetkili sigorta acentelerine de uygulanabilmelidir. Bu hususta ayrıca bkz. Ozan Can, “Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(1), 2012, s. 28 vd.

¹²⁴ Uygulama ile öğretide “portföy tazminatı” veya “portföy alacağı” olarak adlandırılan bu alacağın tahsil imkânı, TTK’nın sigorta hükümlerinde yer almamaktadır. Bu tazminatın/alacağın tahsili hakkında öncelikle Sigorta Kanunu m. 23/16 hükmü dikkate alınmalı ve konu, bu hükümle birlikte TTK’nın genel nitelikteki acentelik hükümleri ile BK’nın sözleşmenin feshi ile ilgili hükümlerine göre çözümlenmelidir.

“TTK’nun acentelik ücreti ile ilgili 129’uncu maddesinde acentenin sözleşmenin devamı süresince ücrete nasıl hak kazanacağı açıklandıktan sonra yine aynı dönem içinde ücretin ödenme şekli ve zamanı da 131’inci maddede düzenlenmiş bulunmaktadır. Ancak, dava konusu alacak fesihden sonraki döneme ilişkin bulunduğundan sözleşme dönemine ilişkin bu hükümlerin dava konusu olayda uygulanması mümkün değildir. Fesihden sonraki komisyon alacağı ise (tazminat borcu) adı altında TTK’nun 134’üncü maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Anılan maddenin ilk fıkrasına göre acente ancak, sözleşmenin haksız olarak feshedilmesi veya ihbar süresine uyulmadan sözleşmenin feshi halinde, başlanmış işlerin tamamlanmamasından dolayı uğradığı zararın tazminini isteyebilmesi mümkündür. Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise ancak, ölüm, iflas veya hacir altına alınma sebebiyle sözleşmeyi sona ermesi hallerinde acentenin münasip bir tazminat isteyebileceği hüküm altına alınmıştır. Görüldüğü gibi TTK’nda sözleşmenin feshine kusurlu davranışlarıyla neden olan acentenin tazminat adı altında komisyon alacağını tahsil edebileceğine ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Bu hak ancak fesihle kusurlu bulunmayan acente veya haleflerine tanınmıştır” [Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. 20.6.1996 tarih, E.1996/2084, K.1996/4544 sayılı karar, www.hukukturk.com (16.8.2015)]. Bu karar ve bu doğrultudaki diğer kararlara ilişkin künye bilgileri için bkz. Karahan, s. 379, dn. 1.

me ile paralellik arz etmektedir¹²⁵. Sigorta acenteleri için SK'da hüküm bulunmayan hallerde TTK hükümleri geçerli olacağından (SK m. 23/18), tazminatın¹²⁶, acentenin son beş yıllık faaliyeti sonucu aldığı yıllık komisyon veya diğer ödemelerin ortalamasını aşamayacağına ilişkin TTK m. 122/2 hükmü¹²⁷ ile denkleştirme talebinden önceden vazgeçilemeyeceğine ve bu talebin sözleşme ilişkisinin sona ermesinden itibaren bir yıl içinde ileri sürülmesine ilişkin TTK m. 122/4 hükmünün, burada da uygulanacağı kanaatindeyiz.

e) Sigorta Şirketinin Ayıplı Hizmetinden Sorumlu Tutulmama Hakkı

Yürürlükten kalkan 23.2.1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un¹²⁸ m. 4/A/3 bendi, sağlayıcı, bayi, acente ve kredi verenin, ayıplı hizmet ile ayıplı hizmetin neden olduğu her türlü zarardan tüketiciye karşı müteselsil sorumluluğunu öngörüyordu. Ancak bu bent, SK m. 23/9 gereğince, sigorta acenteleri bakımından sadece acentelik faaliyeti dolayısıyla sunulan hizmetlerde uygulanabiliyordu. Yani SK m. 23/9 düzenlemesine göre sigorta şirketinin sağlayıcı olarak yaptığı hizmetlerden sigorta acentesinin sorumlu tutulamayacağı öngörülmüştü (SK m. 23/9).

27.3.2015 tarih ve 6637 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile SK'da yapılan muhtelif değişiklikler arasında SK m. 23/9 hükmü de yer alması gerekirken, böyle bir değişikliğe yer verilmemiş; dolayısıyla SK m. 23/9 hükmünde eTKHK'ya yapılan gönderme, 6502 sayılı yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a¹²⁹ göre güncellenememiştir. yTKHK'da

¹²⁵ Sigorta acentesi kavramı ile TTK'nın Birinci Kitabının Yedinci Kısımında düzenlenen acentelik arasında bir mahiyet farkı bulunmadığı için acenteliğin hukuki niteliğine ilişkin görüş ve tartışmalar sigorta acenteleri bakımından da geçerlidir. Bkz. Birgül Sopacı, "Sigorta Acentesinin Portföy Akçesi Hakkı", *Prof. Dr. Fabıman Tekil'in Anısına Armağan*, İstanbul 2003, s. 440.

¹²⁶ TTK m. 122 düzenlemesinin metninde her ne kadar "tazminat" ibaresi kullanılmışsa da, madde nin başlığı "denkleştirme tazminatı" değil, "denkleştirme istemi" olarak belirlenmiştir. Esasında bu istemin tazminat niteliğinde olup olmadığı öğretilerde tartışmalıdır. Bu hususta bkz. Özge Ayan, Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı, Ankara 2008, s. 98 vd.; Zehra Badak Aybar, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Denkleştirme İstemi", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 12, S. 24, 2013, s. 168 vd.; Rauf Karasu, "Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Acentanın Denkleştirme Talebi", AÜHFHD, C. 57, S. 4, 2008, s. 285, dn. 1 ve ayrıca 288 vd.; Sopacı, s. 442 vd.

¹²⁷ Hükümde, m. 122'nin kenar başlığındaki ifade ile "denkleştirme" bedelinin hesaplaması için bir üst sınır belirlenmiştir. Hükümün gerekçesinde acente için daha yüksek bir talebe olanak veren başka bir formülün taraflarca kararlaştırılabileceği de ifade edilmiştir. TTK m. 122/2 ve Kanun gerekçesi arasındaki uyumun değerlendirilmesi ve denkleştirme bedelinin hesaplanması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İrfan Akın, "Acentenin Denkleştirme Hakkı ve Alman Hukukundaki Yeni Gelişmeler", AÜHFHD, C. 62, S. 3, 2013, s. 627 vd.

¹²⁸ RG. 8.3.1995/22221.

¹²⁹ RG. 28.11.2013/28838.

ise, 4077 sayılı Kanun m. 4/A/3 bendinin karşılığı aynen bulunmamakla birlikte, m. 35/2'de ayıplı hizmet sebebiyle müteselsil sorumluluğun benzer şekilde düzenlendiği ifade edilebilir¹³⁰. Diğer mevzuatta Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna yapılan atıflar yTKHK'a yapılmış sayılacağından (m. 86/1), SK m. 23/9 uygulaması kanaatimizce devam edecek ve sigorta şirketinin sağlayıcı olarak yaptığı hizmetlerden sigorta acentesi, eTKHK döneminde olduğu gibi, sorumlu tutulamayacaktır.

2. Yükümlülükleri

Bu başlık altında, bir acentenin üzerindeki tüm yükümlülükler değil, sadece sigorta acenteleri için, SK ve SAY'da düzenlenmiş yükümlülükler inceleme konusu yapılmıştır.

a) Sır Saklama Yükümlülüğü

Acente, faaliyeti süresi boyunca edindiği, müvekkiline ait mesleki sırları saklamak ve bunları kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmamakla yükümlüdür. Acentenin sır saklama yükümlülüğü iki yönlü olup hem müvekkili adına yürüttüğü işlerle ilgili hususları başkalarına yaymamayı hem bu bilgileri kendi işlerinde kullanmamayı içerir¹³¹.

Sigorta acenteleri ile bunların yanlarında çalışanların, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları, ilgililerin izni olmaksızın açıklaması yasaktır. Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması zorunludur (SK m. 23/17). Ayrıca 6327 sayılı Kanun m. 60 ile SK'ya eklenen hükümlerle de, sigorta acentelerini de kapsayan, SK'nın uygulanmasında ve uygulanmasının denetiminde görev alanlar bakımından genel nitelikli, "sır saklama yükümlülüğü" başlıklı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Ancak, her iki düzenlemede de, "sır saklama yükümlülüğü" nün ihlali halinde, ne tür bir yaptırımla karşılaşılacağına yer verilmemiştir. Buna karşın, acentenin, sır saklama yükümlülüğüne uymaması (örneğin, işletmenin gelirini, hesaplarını, yazışmalarını, müşteri listelerini ifşa etmesi) neticesinde doğan zararları tazmin etmek zorunda kalacağı açıktır. Sigorta acentesinin bu yükümlülüğünü ihlali sebebiyle yönetilecek talepler, kanaatimizce, bir zamaşımı süresine de tabi değildir. Müvekkil tacirin, korunmaya değer çıkarları bulunduğu sürece, acentenin bu yükümlülüğü devam edecektir.

¹³⁰ "Bağlı kredilerde, konutun biç ya da gereği gibi teslim edilmemesi nedeniyle tüketicinin bu Kanununun 11 inci maddesinde belirtilen seçicilik haklarından birini kullanması hâlinde, satıcı ve konut finansmanı kuruluşu müteselsilen sorumludur" yTKHK m. 35/2, c. 1.

¹³¹ Onur Dönmez, *Acente Sözleşmelerinden Doğan Hak ve Borçlar*, (Danışman: Emin Cem Kahyaoglu) Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 50.

b) Aydınlatma Yükümlülüğü

Sigorta acentelerinin, aydınlatma yükümlülüğü¹³²nün ayrıntıları 2007 tarihli Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Sigorta acentesinin, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, bu sözleşmeye ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, özellikle dikkat edilmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirmesi esastır. Müsteşarlık tarafından çıkarılan “Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin¹³³ Uygulanması Hakkında Genelge II”¹³⁴de, sözleşmenin kurulmasından önce tüketicinin zamanında ve doğru bir biçimde bilgilendirilmesinin temel amaç olduğuna vurgu yapılmış; tarafların fiziki olarak karşı karşıya gelmesinin mümkün olmadığı hallerde yazılı bilgilendirme zorunluluğunun aranmayabileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda; telefon görüşmelerinin kayıt altına alınması, teyitli elektronik posta, faks, taahhütlü mektup, kurye taşımacılığı ile internet üzerinden yapılan satışlarda bilgilendirme formunun internet ortamında görüntülenmesi ve müşteriden elektronik ortamda teyit alınması hallerinde de bilgilendirmenin yapılmış sayılacağı kabul edilmiştir¹³⁵.

Bir sigorta sözleşmesinde, sigorta ettirenin, rizikonun tespiti için cevaplandırması gereken sorulara yanlış cevap vermesi, sigorta acentesinin bu husustaki yanlış bilgilendirmesinden kaynaklanıyorsa, bu halde sigorta ettirenin kusurundan bahsedilemez¹³⁶. Sigortacı, sigorta poliçesinden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak bildirir. Bu açıklamanın verildiğinin ispatı sigortacıya aittir. Açıklamanın verilmemesi halinde, sigorta ettiren sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur (TTK m. 1423/1, 2 ve 3).

¹³² Konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Mehmet Özdamar, Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara 2009, s. 113 vd.

¹³³ RG. 28.10.2007/26684.

¹³⁴ 6102 sayılı TTK'nın yürürlüğe girmesinden sonra yayımlanan Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge III (2012/9 sayılı Genelge)'e göre “6102 sayılı Kanununun 1423 üncü maddesinin birinci ve üçüncü fıkrası birlikte değerlendirildiğinde Hazine Müsteşarlığının, bilgilendirmenin yazılı yapılmasındaki amaca uygun şekilde başka bilgilendirme usullerini de belirleyebileceği sonucuna varılır. Bu çerçevede, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge II (2008/12 sayılı Genelge) halen geçerlidir”.

¹³⁵ Genelge bu hali ile Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik ile uyumludur. Nitekim Yönetmeliğin 5 inci maddesinin 1 inci fıkrasında, “bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması esastır. Ancak, ... sözleşme taraflarının fiziki olarak karşı karşıya gelmesinin ve işin gereği olarak yazılı bilgilendirme yapılmasının söz konusu olmadığı hâllerde yazılı bilgilendirme şartı aranmayabilir. Ancak, sigortacı asgari bilgilendirmenin yapıldığını ispatla yükümlüdür. Bu kapsamda yer alan işlemlerin niteliği ile yapılacak bilgilendirmenin şekline ilişkin usul ve esaslar Müsteşarlıkça belirlenir” hükmü sevk edilmiştir.

¹³⁶ Kender, s. 83.

c) Dürüst Davranma Yükümlülüğü

TMK m. 2 gereğince acentelerin de hak ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uyması gerektiği açıktır. Bununla birlikte, SK m. 32'de sigortacılık faaliyetinin yürütülmesinde yer alan kişiler için "iyiniyet" başlığı altında bir takım yükümlülükler öngörülmüştür¹³⁷. Anılan yükümlülükler, aracı olmaları münasebetiyle sigorta acenteleri için de geçerlidir. Buna göre, sigorta acenteleri her çeşit, broşür, izahname ve diğer belgeler ile ilan ve reklamlarını, "taahhütleriyle sigortalıya sağlayacakları hak ve menfaatlerin sınır ve kapsamı dışında bir anlayışa neden olacak şekilde" düzenleyemez ve kişi ve kuruluşlara gerçeğe aykırı, yanıltıcı, aldatıcı ve haksız rekabete yol açan beyanda bulunamaz. Bu hükme aykırılığın tespiti halinde durum, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun uyarınca faaliyet gösteren Reklam Kurulu'na bildirilir (SK m. 32/1). Bununla birlikte, sigorta acenteleri sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye sokabilecek hareketlerden kaçınmak, mevzuat ve işletme planını esaslarına uygun faaliyette bulunmak, sigortacılığın icaplarına ve iyiniyet kurallarına uygun hareket etmek zorundadır (SK m. 32/2). Acentenin faaliyetlerinin yapılan izleme, inceleme veya denetim sonucunda, Kanununun 32 nci maddesi hükümlerine aykırı olduğu tespit edilirse acenteye Müsteşarlıkça uyarı yapılır. Buna rağmen durumlarını düzeltmeyen acentelerin faaliyetleri altı aya kadar geçici olarak durdurulur. Faaliyetleri geçici olarak durdurulan acentelerin durumları Levha'ya kaydedilmek üzere Müsteşarlıkça TOBB'a ve çalıştıkları şirketlerce, bu acenteler aracılığıyla poliçe düzenlenmesinin durdurulmasının sağlanması için TSB'ye bildirilir (SAY m. 24/1). Tekrar faaliyete başlamasına izin verilen acentenin, takip eden bir yıl içinde aynı fiili tekrarlama halinde Müsteşarlıkça uygunluk belgesi iptal edilir (SAY m. 24/3).

Uygunluk belgesinin Müsteşarlıkça iptal edilen ve İcra Komitesince alınan kararlar çerçevesinde hakkında meslekten çıkarılmasına karar verilen acentelerin kayıtları, İcra Komitesi tarafından Levha'dan silinir. Buna ilişkin bilgiler TOBB'da ayrı bir liste halinde tutulur ve elektronik ortamda TSB'ye iletilir (SAY m. 24/4).

d) Sigorta Şirketiyle Hesap Mutabakatı Sağlama Yükümlülüğü

Sigorta şirketlerinin ve acentelerin, ilgili hesap dönemini takip eden bir ay içinde mutabakat sağlamaları için hesap ve kayıt düzenlerini üçer aylık dönemler itibarıyla mutabakat çalışmasına uygun olacak şekilde oluşturmaları gerekir. Hesap ve mali tablolar, ilgili mevzuat çerçevesinde tutulmalıdır (SAY m. 18/1, 18/3).

Acenteler, aracılık ettikleri prim tutarlarını ve tahakkuk eden komisyonu müvekkil şirketler bazında takip ederler. Sigorta şirketleri, acenteler ile akdettikleri sözleşmenin uygulanmasını etkileyen hususlara ilişkin olarak acentelik sözleşmesinde belirlenen dönemler halinde acenteyi bilgilendirir (SAY m. 18/2).

¹³⁷ Sigortacılık Etik İlkeleri için ayrıca bkz. <http://www.tsb.org.tr/Default.aspx?pageID=413&srch=etik> (18.5.2016).

Sigorta poliçelerinin düzenlenmesine ve primlerin tahsil edilmesine ilişkin hususlar sigorta şirketi ile acente arasında akdedilen acentelik sözleşmesinde açıkça belirtilir (SAY m. 15/1/f).

e) Rekabet Etmeme Borcu

Acentelerin, “sözleşme süresince rekabet etmeme borcu”nu düzenleyen TTK m. 104 hükmü ve sözleşme sonrası için “rekabet yasağı anlaşması”nı düzenleyen TTK m. 123 hükmü, sigorta acenteleri hakkında özel düzenleme bulunmaması sebebiyle, sigorta acenteleri hakkında da geçerlidir. Her ne kadar TTK m. 102/3 hükmü ile taşıma, deniz ticareti, sigorta ve turizm gibi alanlara ilişkin özel düzenlemeler saklı tutulmuş ise de, sayılan iş dallarında faaliyet gösteren acentelerin rekabet yasağı anlaşması hakkında özel bir düzenleme bulunmamakta; bu sebeple, TTK m. 123 hükmü, bunları da kapsamaktadır¹³⁸. Sigorta acentelerinin rekabet etmeme borcu, yukarıda belirtilen kapsamda; ancak, “sözleşme süresince” ve “sözleşme sona erdikten sonra” olmak üzere iki kısımda incelenmelidir.

aa) Sözleşme Süresince

Acentenin rekabet yasağı 6102 sayılı TTK m. 104’de “İnhisar” başlığı altında düzenlenmiştir. Hükme göre, aksi kararlaştırılmadıkça, tacir aynı zamanda ve aynı yer veya bölge içinde aynı ticaret dalı ile ilgili olarak birden fazla acente atayamayacağı gibi, acente de aynı yer veya bölgede, birbirleriyle rekabette bulunan birden çok ticari işletme hesabına acentelik yapamaz¹³⁹. Acenteye rekabet etmeme yükümü getiren bu hüküm, görüldüğü üzere inhisar (tekel) hakkını çift taraflı olarak düzenlemiş, ne acenteye ne de müvekkile özgülenmiştir¹⁴⁰. Bu hükümle acenteye tekel hakkı tanıırken aynı zamanda bunun karşılığında, rekabet etmeme borcu yüklenmektedir¹⁴¹.

Acentelik sözleşmesi konusuna dâhil olan işlerde, sigorta acentesinin faaliyet

¹³⁸ Yaşar Can Göksoy, “6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, Özel S. (Prof. Dr. Burhan Ceyhan’a Armağan), 2010 (Basım Yılı: 2012), s. 898.

¹³⁹ Ayşe Nur Berzek, Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri, 10. Baskı, İstanbul 2013, s. 166’dan naklen: “Konuları farklı olan ticari işletmelerin işlerini üstlenebilir” (Halil Arslanlı, Kara Ticaret Hukuku Dersleri, Umumi Hükümler, 3. Bası, İstanbul 1960, s. 182). Ayrıca Bozer/Göle, müvekkilin de aynı ticaret dalı ile ilgili olarak birden fazla acente atayamayacağını ifade etmektedirler. Bozer/Göle, s. 113.

¹⁴⁰ Tahir Saraç, “6102 sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *AÜHFĐ*, C. 61, S. 2, 2012, s. 714. Acentelikte inhisar hakkı için ayrıca bkz. Metin Topçuoğlu, “İnhisar (Tekel) Kaydı İçeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, *Rekabet Dergisi*, S.18, 2004, s. 4 vd.

¹⁴¹ Bahtiyar, s. 193; Mustafa Çeker, *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku*, 6335 Sayılı Kanuna Göre Yenilenmiş 6. Baskı, Adana 2013, s. 97.

bölgesindeki müşterilerle sigorta şirketinin kendisi de doğrudan işlem yapamaz. Buna rağmen işlem yapacak olursa, bu işlemde elde edeceği kazanç, işlemin tesisinde hiçbir katkısı olmasa bile acente tarafından talep edilebilir¹⁴².

TTK emredici nitelikte olmayan kanuni inhisar sistemini benimsemiştir¹⁴³. Dolayısıyla taraflar, yazılı olarak aksini kararlaştırarak inhisar hakkını ve dolayısıyla acentenin “rekabet etmeme yükümlülüğü”nü kaldırabilirler¹⁴⁴. Acente bu yönü ile de tek satıcı ve franchise alandan ayrılır¹⁴⁵. Nitekim ne tek satıcı ne de franchise alanda inhisar hakkı ortadan kaldırılabilir. Yani tek satıcı ve franchise, sözleşme süresi boyunca, her halükarda rekabet yasağına tabi olacakken; sigorta acentesi bakımından bu yükümlülük, tarafların anlaşması ile kaldırılabilir.

Sözleşme ilişkisi devam ettiği sürece, acenteye müvekkili ile rekabet etmeme yükümü öngören bir diğer hüküm TTK m. 109/I hükmüdür¹⁴⁶. Acentenin borçlarını düzenleyen ve 6102 sayılı Kanun’a dili sadeleştirilerek aktarılan bu maddede, acenteye müvekkilinin menfaatlerini koruma yükümlülüğü getirilmiştir. Bu menfaati koruma kapsamına, acentenin müvekkili ile rekabete girişmemesinin de dâhil olacağı açıktır. Nitekim acentelik sözleşmesi, tarafların birbirlerinin menfaatlerini korumalarını gerektirir. Ve nihayetinde rekabet yasağı, acentelik ilişkisi boyunca devam eden sürekli borç ilişkisinin güven unsurunun bir neticesidir¹⁴⁷.

Öğretideki bir görüşe göre¹⁴⁸; aksine yazılı bir sözleşme yapılmış olsa bile, acentede sadakat ve müvekkilinin menfaatlerini koruma borcu altında olduğundan başka müvekkillerin acenteliğini yapamaz. Aksi takdirde bu borçlara aykırı hareket ettiği gibi, rekabet hakkını da kötüye kullanmış olur. Nitekim Alman hukukunda da, acentenin rekabet yasağı kanunda açıkça düzenlenmemiş olmasına karşın acentenin müvekkilin menfaatlerini koruma borcu gerekçe gösterilerek rakip müvekkillerin acenteliğini yapamayacağı kabul edilmiştir. Yine bu görüşe göre, acentenin müvekkilin çıkarlarını koruma ve gözetme zorunda olması nedeniyle, acentenin rekabet yasağını

¹⁴² Topçuoğlu, s. 26’dan naklen: “... *Belli bir bölgede satış tekel davacı acenteye verildiğine göre, davalının bu hususa riayet etmeyerek gerek doğrudan doğruya gerek başkalarının aracılığı ile mamullerini satması aradaki acentelik akdine aykırı hareket teşkil eder. ... Müvekkilin, acentenin tekel hakkına aykırı davranışı karşısında, acente uğradığı zararın tazminini talep edebilir*” [YTD, 13.6.1968, 3927/3689, (BATİDER, C. 5, S. 2, 1969, s. 284 vd.)].

¹⁴³ Ünal Tekinalp/Ersin Çamoğlu, *Açıklamalı, Notlu ve Karşılaştırmalı 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Ticari Mevzuat*, Güncelleştirilmiş 14. Baskı, İstanbul 2012, s. 54.

¹⁴⁴ “Uygulamada acentelik sözleşmesi genellikle bu şekilde yapılmaktadır” Şaban Kayıhan/Mustafa Yasan, *Ticari İşletme Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2013, s. 217.

¹⁴⁵ Fatih Bilgili/Ertan Demirkapı, *Ticaret Hukuku Bilgisi*, s. 87.

¹⁴⁶ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 400.

¹⁴⁷ Eser Rüzgar, “Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Acentelik Sözleşmeleri”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C.1, S. 5, 2011, s. 433.

¹⁴⁸ Kayıhan s. 103.

düzenleyen (münhasır acentelik) hüküm, acentenin faaliyetlerini yersiz olarak daraltan bir hükümdür¹⁴⁹. Buna karşılık acentelik sözleşmesi ilişkisi süresince, rekabet etmeme borcunun aksinin kararlaştırılması halinde, müvekkilin menfaatlerini koruma borcuna aykırılık teşkil etmemesi kaydı ile acentenin rekabet yükümüne aykırı davranabileceği de ifade edilmiştir. Ancak burada müvekkille ne tür bir rekabetin, müvekkilin menfaatlerini koruma borcunu aykırılık teşkil etmeyeceği açıklığa kavuşturulmamıştır¹⁵⁰.

bb) Sözleşme Sona Erdikten Sonra

Hukukumuzda, ilk kez yasal bir düzenlemeye kavuşan, acente ve müvekkili arasında yapılan “rekabet yasağı anlaşması”¹⁵¹na ilişkin TTK m. 123 hükmünün mehası, madde gerekçesinde belirtildiği üzere, AlmTK § 90a hükmüdür. Düzenleme, acentenin, işletmesine ilişkin faaliyetlerinin sözleşme ilişkisinin sona ermesinden sonrası için sınırlandırılmasını konu edinmektedir. Bu sınırlandırma, acenteye bırakılmış bölgeye veya müşteri çevresine ve kurulmasına aracılık ettiği sözleşmelerin içerdiği konulara ilişkin olabilir. Düzenleme ile müvekkil tacirin, rekabet sınırlaması dolayısıyla acenteye uygun bir tazminat ödemesi öngörülmüştür¹⁵².

Acentelik ilişkisinin sona ermesiyle sigorta acentesinin, serbest hale gelmesi, istediği alanda faaliyetlerini sürdürebilmesi gerekirken, taraflar (çoğu kez müvekkilin isteği ve hatta baskısı ile) rekabet yasağının sözleşmenin sona ermesinden sonra da devam etmesini kararlaştırabilirler¹⁵³. Böyle bir anlaşma, örneğin yıllarca sigorta acenteliği yapan bir acentenin, artık bu alandaki bilgi birikimini kullanamama ve dahası mesleğini ifa edememe gibi sakıncalar doğurabilecektir. Bu sakıncaların giderilmesini hedefleyen bu düzenleme ile acentelere yönelik bir koruma getirilmiştir. Koruma, zaman sınırlamaları, şekil ve ücret ile sağlanmaya çalışılmıştır¹⁵⁴.

¹⁴⁹ Saraç, s. 716.

¹⁵⁰ Dönmez, s. 44.

¹⁵¹ Rekabet yasağı anlaşması hakkında detaylı bilgi için bkz. Ozan Can, *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması*, Ankara 2011, s. 7 vd.; Asuman Yılmaz, “Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acenteye Ödenmesi Gereken Bedel”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2012/2, s. 309-339; Saraç, s. 714 vd.; Özge Ayan, “6102 Sayılı TTK'nın Acentelik Kısımında Getirdiği Yenilikler”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 2, 2010, s. 109 vd.

¹⁵² Alman Anayasa Mahkemesi'nin, acentenin kusurlu davranışı yüzünden sözleşmeyi haklı nedenle feshetmesi halinde tazminat talebinin düşeceği istisnasına yer veren AlmTK paragraf 90a/II, 2 hükmünü anayasaya aykırı bulunduğuna dair 7.2.1990 tarihli kararın çevirisi için bkz. Yeşim M. Atamer, “Acentelerin Rekabet Etme Yasağı - Sözleşme Tarafları Arasında Güç Dengesinin Bulunmadığı Hallerde Meslek Seçme Özgürlüğünün Sözleşmesel Sınırlamalara Karşı Korunması”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 55, S. 4 (Prof.Dr. Orhan Münir Çağıl'la Armağan), 1997, s. 355 vd.

¹⁵³ TTK m. 123/1 “Gerekçe”.

¹⁵⁴ TTK m. 123 “Gerekçe”.

Rekabet yasağı anlaşmasının geçerli olabilmesi için anlaşmanın yazılı olması ve imzalı bir nüshanın sigorta acentesine verilmesi gerekmektedir¹⁵⁵. TTK m. 123/1 hükmünün gerekçesine göre, sözleşmenin sadece yazılı olarak yapılması yeterli değildir. Ayrıca anlaşmanın bütün şartlarını içeren ve müvekkilin imzasını içeren bir belgenin makul bir süre içinde sigorta acentesine verilmiş olması gerekir. Aksi halde sigorta acentesinin sınırlama sözleşmesinin hüküm kazanmadığı def'ini ileri sürebilmesi mümkündür.

Sözleşme ilişkisinin sona ermesinden önce, müvekkil tacir yazılı olarak, rekabet sınırlamasının uygulanmasından vazgeçebilir. Bu durumda, vazgeçme beyanından itibaren altı ayın geçmesiyle, müvekkil tacir tazminat ödeme borcundan kurtulur (TTK m. 123/2). Yine sözleşme ilişkisi, taraflardan birinin kusurlu davranışı sebebiyle feshedilirse, fesihden itibaren bir ay içinde rekabet sözleşmesiyle bağlı olmadığını bildiren -kusur sebebiyle fesihde bulunan- taraf, tazminat ödeme borcundan kurtulur (TTK m. 123/3).

Rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin TTK m. 123 hükmünde öngörülen hususların aksi, sigorta acentesinin lehine olması koşulu ile taraflarca kararlaştırılabilir. Kararlaştırılan hususlar sigorta acentesinin aleyhine olduğu ölçüde geçersiz sayılacaktır (TTK m. 123/4). Sözelimi, TTK m. 123/2 hükmünde belirtilen, müvekkilin vazgeçme beyanından itibaren geçmesi ile birlikte tazminat ödeme borcundan kurtulacağı, altı aylık sürenin kısaltılması kararlaştırılsa dahi geçerli olamayacakken, bu sürenin taraflarca uzatılması geçerli kabul edilecektir. *Bu düzenleme, sınırlandırma anlaşması yapılırken müvekkile karşı zayıf durumda bulunan acentenin korunmasına hizmet etmektedir*¹⁵⁶.

6103 sayılı Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un 14 üncü maddesine göre, rekabet yasağı anlaşmasına ilişkin TTK m. 123 hükmü, TTK'nın yürürlüğe girmesinden önceki bir tarihte yapılmış olup da devam etmekte olan acentelik sözleşmelerine de uygulanacaktır.

g) Ticaret Unvanları, İlan, Reklam, Afiş ve Panolarına İlişkin Yükümlülükleri

Acenteler, ticaret unvanlarında "sigorta acenteliği" veya "sigorta aracılığı" ifadelerinden birini kullanmak zorundadır. Unvanlarını acentelik fonksiyonlarını gizleyecek, sigorta şirketi olarak faaliyet gösterdikleri anlamını taşıyacak şekilde belirleyemezler. Bununla birlikte, unvanlarında, mevzuata aykırı olmamak kaydıyla ek kullanabilirler (SAY m. 12/1).

¹⁵⁵ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 408; Bahtiyar, burada taraflarca imzalı sözleşmenin bir sureti yerine sanki ayrıca bir belge verilmesinin öngörüldüğünün anlaşıldığını ancak bu yöntemin pratik olmadığını ifade etmekle birlikte neden "pratik" olmadığı hakkında bir açıklama getirmemektedir (Bahtiyar, s. 200-201).

¹⁵⁶ Kaya, *Acentelik Hukuku*, s. 421.

Acente şubeleri, şube olduğu belirtilmek şartıyla acente ile aynı unvanı kullanmak zorundadır (SAY m. 8/2). Acente ve şubelerinin antet, afiş, reklam ve tabelalarında acentenin ticaret unvanına yer verilir (SAY m. 19/1). Unvan ile Levha kayıt numarası acentelik faaliyeti gösterilen mekânların girişinde ve gözle görünür şekilde asılır (SAY m. 19/2).

SAY m. 13'te yer alan kurum ve kuruluşlar acentelik faaliyeti gösterilen birimlerinde, adına acentelik yaptıkları sigorta şirketlerinin unvanlarına, müşterilerinin görebilecekleri bir yerde yazılı olarak yer verirler. Ayrıca 16.1.2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Sigorta Acenteleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik m. 13 ile maddeye eklenen fıkraya göre acenteler, sözleşme yaptırmak isteyenlere Müsteşarlıkça belirlenecek esaslara göre aracılık ettikleri sigorta şirketlerini ve bu şirketlerce kendilerine tanınan yetkileri bildirirler ve varsa internet sitelerinde yayınlar (SAY m. 19/4).

h) Şubelere İlişkin Yükümlülükleri

Acentelerin, merkezleri dışında şube açabilmeleri mümkündür (SAY m. 8/1). Bu durumda acente şubeleri, şube olduklarını belirtmek suretiyle acente ile aynı unvanı taşırlar. Şube açarak teşkilatlanmak için acentelerin SAY m. 9'da belirtilen şartları sağlaması gerekir. Bununla birlikte açılacak şubelerin fiziki şartlar, teknik ve idari altyapı ile insan kaynakları bakımından aranan şartları sağlaması da gerekir (SAY m. 8/3). İçeriği itibarıyla şube niteliğini haiz olan her türlü yapılanma, her ne isimle olursa olsun, şubeler için getirilmiş olan esaslara tabi olacaktır (SAY m. 8/4).

i) Acentelik İçin Aranan Şartlara İlişkin Değişikliklerin Bildirilmesi Yükümlülüğü

Acenteler veya sigorta şirketleri, SAY çerçevesinde meydana gelen her türlü değişikliği, değişikliği takiben en geç on beş iş günü içinde ve elektronik ortamda Levha'ya işlenmek üzere uygunluk belgesi başvurusunda buldukları odaya bildirirler. Bildirimi yapılan bu değişiklikler, Müsteşarlıkça belirlenen usul ve esasa göre TOBB tarafından Levha'ya kaydedilir (SAY m. 16/1).

Bunların dışında TTK'nın acentelik hükümleri, sigorta acentelerine de uygulanacağından, sigorta acenteleri için de müvekkilinin işlerini görme ve menfaatlerini koruma, onun talimatına uyma, önleyici tedbirler alma, müvekkiline bütün hususlarda vaktinde haber verme, ona ait parayı zamanında gönderme, inhisar hakkına uyma yükümlülükleri mevcuttur¹⁵⁷.

¹⁵⁷ Ayhan/Özdamar/Çağlar, s. 494-496. Acentenin hak ve borçları hakkında geniş bilgi için bkz. Ali Cengiz, "Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(2), 2011, s. 148 vd.

SONUÇ

Acente, tacirin ticari faaliyetinin, onun işletmesinin bulunduğu bölge dışında da yürütülmesine imkân tanır. Bu bölgelerde şube açmak veya işletme bünyesinde yer alan yardımcıların buralara gönderilmesi, tacirin üstlendiği rizikoyu artırabilir. Zira buralarda faaliyetin başarısız sonuçlanması halinde tacir, şubenin (yahut tacir yardımcısının) zararlarını da üstlenmek zorunda kalacaktır. Buna mukabil faaliyetin acente vasıtasıyla yürütülmesi, tacirin üstlendiği risk miktarını azaltabilir. Nitekim acente sadece başarılı olduğu işlerde komisyona hak kazanacak ve tacir sadece bu ihtimalde acenteye karşı borç yükümü altına girecektir. Bu durum acentenin, acente sözleşmesi ilişkisinde zayıf konumda olduğunun da bir göstergesidir. Çünkü yardımcılık faaliyetinin başarısızlığını müvekkil tacir değil, acente üstlenmektedir. Kendisi de tacir sayılabilen ve diğer tacirlerle (bu bağlamda müvekkiliyle) eşit konumda olabilmesi gerektiği düşünülen acentenin, bu zayıf konumu sebebiyle korunması kaçınılmaz olmaktadır. Bu doğrultuda 6102 sayılı TTK acentelik müessesesini tekrar ele alırken onun acentelik ilişkisindeki konumunu güçlendiren düzenlemelere yer vermiştir. Acentelerin ücret hakkına ilişkin getirilen yenilikler ile denkleştirme talebi hükümleri buna örnektir.

Sigorta şirketleri ile sürekli bir ilişki içinde olan ve bu anlamda TTK hükümlerine tabi olan sigorta acenteleri, sigorta şirketlerine, sigortacılık faaliyetinin yürütülmesinde yardımcı olmaktadır. Sigortacılık faaliyetinin kamusal yönünün bulunması sebebiyle bu alanda faaliyet gösteren sigorta acenteleri için özel hükümler öngörülmüştür. SK ile SAY bu hükümlerin kaynağını teşkil etmektedir. Yani sigorta acenteleri öncelikle SK ve SAY ile ilgili mevzuata tabi olacak; boşluk bulunan hallerde yine TTK hükümleri genel hüküm olarak uygulanacaktır. Şayet burada da boşluk bulunur ise, acentenin üstlendiği fonksiyona göre TBK'nın simsarlık veya komisyon hükümleri, bunlarda da hüküm bulunmayan hallerde vekâlet hükümleri uygulanacaktır.

Diğer acentelerden farklı olarak, sigorta acenteliği yapabilmek için SAY'da özel bir takım şartlar aranmaktadır. Bu şartları haiz olsa bile Yönetmelik'te düzenlenen prosedür izlenmeden ve TOBB bünyesinde tutulan Levha'ya kayıt olmadan sigorta acenteliği yapmak mümkün değildir. Yönetmelik sigorta acentelerinin hak ve yükümlülüklerine ilişkin özel düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir.

Sigorta acentesi, aracılıkta bulunduğu veya yaptığı sözleşmelerden doğacak uyuşmazlıklardan dolayı müvekkili adına dava açabileceği gibi, kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir. Davanın, sigorta şirketi yerine, doğrudan doğruya acenteye açılması ihtimalinde, dava -kanaatimizce- husumet yokluğu sebebiyle reddedilmemeli, hâkim tarafından re'sen, usul ekonomisine uygun bir surette, davacıya süre verilerek, husumetin doğru kişiye, yani acentenin müvekkili olan sigorta şirketine yöneltilmesi sağlanmalıdır. Mahkemece verilen süre içinde, davanın müvekkil sigorta şirketine izafeten acenteye karşı açıldığı yönünde bir düzeltme yapılmaz ise, bu defa dava husumet yokluğundan reddedilmelidir. Bu şekildeki uygulama ile davalardan

uzamasının, mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmesinin ve yapılacak fazladan masrafların önüne geçilmiş olacaktır.

27.3.2015 tarih ve 6637 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile SK'da yapılan muhtelif değişiklikler arasında SK m. 23/9 hükmü de yer alması gerekirken, böyle bir değişikliğe yer verilmemiş; dolayısıyla SK m. 23/9 hükmünde eTKHK'ya yapılan gönderme, 6502 sayılı yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre güncellenmemiştir. yTKHK'da ise, 4077 sayılı Kanun m. 4/A/3 bendinin karşılığı aynen bulunmamakla birlikte, m. 35/2'de ayıplı hizmet sebebiyle müteselsil sorumluluğun benzer şekilde düzenlendiği ifade edilebilir. Diğer mevzuatta Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna yapılan atıflar yTKHK'a yapılmış sayılacağından (m. 86/1), SK m. 23/9 uygulaması kanaatimizce devam edecek ve sigorta şirketinin sağlayıcı olarak yaptığı hizmetlerden sigorta acentesi, tıpkı eTKHK döneminde olduğu gibi, sorumlu tutulamayacaktır.

Sigorta acenteleri ile bunların yanlarında çalışanların, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları, ilgililerin izni olmaksızın açıklaması yasaktır. Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması zorunludur (SK m. 23/17). Ayrıca 6327 sayılı Kanun'un 60. maddesi ile SK'ya eklenen hükümlerle, sigorta acentelerini de kapsayan, SK'nın uygulanmasında ve uygulanmasının denetiminde görev alanlar bakımından genel nitelikli, "sır saklama yükümlülüğü" başlıklı bir düzenlemeye yer verilmiştir. Ancak, her iki düzenlemede de, "sır saklama yükümlülüğü" nün ihlali halinde, ne tür bir yaptırımla karşılaşılacağına yer verilmemiştir. Buna karşın, acentenin, sır saklama yükümlülüğüne uymaması (örneğin, işletmenin gelirini, hesaplarını, yazışmalarını, müşteri listelerini ifşa etmesi) neticesinde doğan zararları tazmin etmek zorunda kalacağı açıktır. Sigorta acentesinin bu yükümlülüğünü ihlali sebebiyle yöneltilecek talepler ise, kanaatimizce, bir zanaatimizce, bir zanaatimizce de tabi değildir. Müvekkil tacirin korunmaya değer çıkarları bulunduğu sürece, acenteden, bu yönde talepte bulunulabilecektir.

Acentelerin, "sözleşme süresince rekabet etmeme borcu"nu düzenleyen TTK m. 104 hükmü ve sözleşme sonrası için "rekabet yasağı anlaşması" nı düzenleyen TTK m. 123 hükmü, sigorta acenteleri hakkında özel düzenleme bulunmaması sebebiyle, sigorta acenteleri hakkında da geçerlidir. Her ne kadar TTK m. 102/3 hükmü ile taşıma, deniz ticareti, sigorta ve turizm gibi alanlara ilişkin özel düzenlemeler saklı tutulmuş ise de, sayılan iş dallarında faaliyet gösteren acentelerin rekabet yasağı anlaşması hakkında özel bir düzenleme bulunmamakta; bu sebeple, TTK m. 123 hükmü, bunları da kapsamaktadır. Bu bağlamda, sigorta acentesi de diğer acenteler gibi sözleşme süresince, müvekkili tacir ile rekabet etmeme borcu altındadır. Yine eTTK'da bulunmayan, yTTK'da ilk kez düzenlenen "rekabet yasağı anlaşması" hükmünün (m. 123) de, belirttiğimiz üzere, sigorta acenteleri bakımından da uygulanması mümkün olmaktadır.

YARARLANILAN ESERLER

- AKIN, İrfan; "Acentenin Denkleştirme Hakkı ve Alman Hukukundaki Yeni Gelişmeler", *AÜHFD*, C. 62, S. 3, 2013, s. 613-641.
- ALTINOK ORMANCI, Pınar; "Tek Satıcılık Sözleşmesinde Müşteri Tazminatı – İsviçre Federal Mahkemesinin 22 Mayıs 2008 Tarihli Kararı (ATF 134 III 497 vd.) Üzerine Düşünceler", *AÜHFD*, C. 58, S. 3, 2009, s. 451-480.
- ALTUN, Altuğ; *Sigortacılık Sektöründe Acentelerin Önemi*, (Danışman: Münevver ÇETİN) Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- ANTALYA, Gökhan; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, İstanbul 2015.
- ARKAN, Sabih; *Ticari İşletme Hukuku*, 20. Baskı, Ankara 2015.
- ARSLAN, İbrahim/ÇELİK, Aytekin; *Ticaret Hukuku Bilgisi*, Konya 2010.
- ATAMER, Yeşim M.; "Acentelerin Rekabet Etme Yasağı - Sözleşme Tarafları Arasında Güç Dengesinin Bulunmadığı Hallerde Meslek Seçme Özgürlüğünün Sözleşmesel Sınırlamalara Karşı Korunması", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, C. 55, S. 4 (Prof. Dr. Orhan Münir Çağıl'a Armağan), 1997, s. 355-362.
- AYAN, Özge; "6102 Sayılı TTK'nın Acentelik Kısımında Getirdiği Yenilikler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, S. 2, 2010, s. 79-120.
- AYAN, Özge; *Acentenin Denkleştirme Talep Etme Hakkı*, Ankara 2008.
- AYHAN, Rıza/ÖZDAMAR, Mehmet/ÇAĞLAR, Hayrettin; *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Göre Ticari İşletme Hukuku: Genel Esaslar*, 8. Bası, Ankara 2015.
- BADAK AYBAR, Zehra; "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nda Denkleştirme İstemi", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Y. 12, S. 24, 2013, s. 167-201.
- BAHTİYAR, Mehmet; *Ticari İşletme Hukuku*, 15. Bası, İstanbul 2014.
- BERZEK, Ayşe Nur; *Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri*, 10. Baskı, İstanbul 2013.
- BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI Ertan; *Ticaret Hukuku Bilgisi*, 9. Baskı, Bursa 2016.
- BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI Ertan; *Ticari İşletme Hukuku*, 4. Baskı, Bursa 2013.
- BİLGİŞİN, Şevket Memedali; *Ticaret Hukuku Prensipleri*, İstanbul 1950.
- BOZER, Ali; *Sigorta Hukuku*, 2. Baskıdan Tıpkı Basım, Ankara 2009.
- BOZER, Ali/GÖLE, Celal; *Ticari İşletme Hukuku*, Güncellenmiş ve Genişletilmiş Üçüncü Bası, Ankara 2015.
- BÖLÜKBAŞI, Ayşe Gül/PAMUKÇU, Baturalp; *Sigortanın Temel Prensipleri*, İstanbul 2009.
- BÖRÜ, Levent; "Sıfat ve Dava Takip Yetkisi", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C.XXVII, S.3, Eylül 2011, s. 249-278.
- CAN, Ozan; *6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentelikte Rekabet Yasağı Anlaşması*, Ankara 2011.
- CAN, Ozan; "Acentenin Denkleştirme İstemine ve Rekabet Yasağı Anlaşmasına İlişkin Hükümlerin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 103(1). Maddesinde Sayılanlar Hakkında Uygulanırlığı", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 2012, s. 27-39.

- CEBE, Mehmet Sinan; *Açıklamalı ve İctihatlı Mal Sigortaları Hukuku*, Ankara 2010.
- CENGİZ, Ali; "Acente Kavramı ve Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Borçları", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1 (2), 2011, s. 140-165.
- ÇEKER, Mustafa; *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Hukuku*, 6. Baskı, Adana 2013.
- ÇEKER, Mustafa; *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku*, Gözden Geçirilmiş/Genişletilmiş, 12. Baskı, Adana 2015.
- ÇEKER, Mustafa; *Sigorta Hukuku*, 9. Baskı, Adana 2014.
- ÇELİK, Orhan Nuri; *Gereğçeli-İctihatlı-Notlu Türk Ticaret Kanunu*, Ankara 1985.
- ÇELİK, Salih/LALE, Muktedir; *Özetli-İctihatlı-Uygulamalı Sigorta Hukuku*, C. 1, Ankara 2007.
- DANIŞ-AKKAN, Çiğdem; "Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Etme Yetkisi", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, C. 24, S. 4, Aralık 2008, s. 219-235.
- DANIŞ-AKKAN, Çiğdem; *Acentenin Temsil Yetkisi*, (Danışman: Oruç Hami Şener) Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- DÖNMEZ, Onur; *Acente Sözleşmelerinden Doğan Hak ve Borçlar*, (Danışman: Emin Cem KAHYAOĞLU) Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009.
- ERDAL, Fuat; "Sigorta Acenteleri İçin Yeni Ufuklar", *Birlikten Dergisi*, S. 17, Temmuz-Eylül 2009, s. 15-17.
- EREN, Fikret; *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 17. Baskı, Ankara 2014.
- FEHR, Konad; "Acentelik Mukavelesi Hakkında Yeni Federal Kanun", çev. Necip Bilge, *AÜHFD*, C. 12, S. 3, 1955, s. 356-371.
- GÖKSOY, Yaşar Can; "6102 Sayılı Yeni Türk Ticaret Kanunu'na Göre Acentenin Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 12, Özel S. (Prof. Dr. Burhan Ceyhan'a Armağan), 2010 (Basım Yılı: 2012), s. 895-943.
- GÜLLÜCE, Muhammet Ali; *Tacir Yardımcısı Olarak Pazarlamacı*, (Danışman: Mustafa YASAN) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2014.
- GÜVEL, Enver Alper/GÜVEL, Afıtap Öndaş, *Sigortacılık*, 2. Baskı, Ankara 2004.
- İMREGÜN, Oğuz; *Ticaret Hukukunun Genel İlkeleri*, 4. Bası, İstanbul 2004.
- İSAAC, Alfred; *Sigorta İşletmesi*, İstanbul 1946.
- KABUKÇUOĞLU-ÖZER, Fatma Dilek; *Sigortacılık Kanunu Şerhi*, İstanbul 2012.
- KARAHAN, Sami; *Ticari İşletme Hukuku*, 26. Baskı, Konya 2014.
- KARASU, Rauf; "Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu Tasarısı'na Göre Acentanın Denkleştirme Talebi", *AÜHFD*, C. 57, S. 4, 2008, s. 283-318.
- KARAYALÇIN, Yaşar; *Ticaret Hukuku*, Ankara 1968.

- KAYA, Arslan; *Türk Ticaret Kanunu Şerhi - Birinci Kitap: Ticari İşletme - Yedinci Kısım: Acentelik (TTK m. 102-123), Genişletilmiş 2. Baskı*, İstanbul 2016.
- KAYA, Arslan (ÜLGEN, Hüseyin/HELVACI, Mehmet/KENDİGELEN Abuzer/NOMER-ERTAN N. Füsün); *Ticari İşletme Hukuku*, 5. (Tıpkı) Bası, İstanbul 2015.
- KAYA, Mustafa İsmail; *Acentelik Hukuku*, Ankara 2014.
- KAYAR, İsmail; *Ticari İşletme Hukuku*, Ankara 2012.
- KAYIHAN, Şaban; *Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi*, 4. Baskı, Ankara 2011.
- KAYIHAN, Şaban; “Yeni Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Sigorta Acenteleri”, *Terrazi Hukuk Dergisi*, Y. 3, S. 27, 2008, s. 43-60.
- KAYIHAN, Şaban/YASAN, Mustafa; *Ticari İşletme Hukuku*, 2. Baskı, Ankara 2013.
- KENDER, Rayegân; *Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku: Sigorta Müessesesi- Sigorta Sözleşmesi*, 12. Baskı, İstanbul 2013.
- KENDİGELEN, Abuzer; *Türk Ticaret Kanunu (Değişiklikler, Yenilikler ve İlk Tespitler)*, 2. Bası, İstanbul 2012
- KUBİLAY, Huriye; “Sigortacılık Mevzuatındaki Bazı Hükümlerle İlgili Değerlendirme” *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.9, S. 1 (Özel Sayı), 2007, s. 399-408.
- KURU, Baki/ARSLAN, Ramazan/YILMAZ, Ejder; *Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2009.
- MEMİŞ, Tekin; *Avrupa Birliği ve Türk Hukukunda Sigorta Aracıları*, <http://www.jura.uni-sb.de/turkish/TMemis.html>.
- MERİÇ, Özge; *Sigorta Şirketlerinin Kuruluşu ve Faaliyete Geçmesine İlişkin Esaslar*, Ankara 2013.
- MEYVECİ, Kıvılcım Eda; Acentelik Sözleşmesinden Doğan Hak ve Mükellefiyetler, (Danışman: Yadigar İZMİRLİ) Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006.
- MİMAROĞLU, Sait Kemal; *Ticaret Hukuku: İşletme Hukuku*, Ankara 1970.
- NARBAY, Şafak/UYUMAZ, Murat; “Acentenin Müvekkili Mahkemede Temsil Yetkisi”, *Legal Hukuk Dergisi*, C. 11, S. 121, Ocak 2013, s. 101-141.
- OĞUZMAN, Kemal/ÖZ, Turgut; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, Gözden Geçirilmiş 12. Bası, İstanbul 2014.
- ÖZDAMAR, Mehmet; *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, Ankara 2009.
- PEKCANİTEZ, Hakan/ATALAY, Oğuz/ÖZEKES, Muhammet; *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku*, Ankara 2011.
- POROY, Reha/YASAMAN, Hamdi; *Ticari İşletme Hukuku*, 14. Bası, İstanbul 2012.
- RÜZGAR, Eser; “Yeni Türk Ticaret Kanunu Işığında Acentelik Sözleşmeleri”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, C.1, S. 5, 2011, s. 419-450.
- SARAÇ, Tahir; “6102 sayılı Ticaret Kanununun Acentelik İlişkisinde İnhisar Hakkı ve Rekabet Yasağı Sözleşmesine İlişkin Hükümlerin Rekabet Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *AÜHFD*, C. 61, S. 2, 2012, s. 749-771.

- TEKİNALP, Ünal/ÇAMOĞLU, Ersin; *Açıklamalı, Notlu ve Karşılaştırmalı 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Ticarî Mevzuat*, 14. Bası, İstanbul 2012.
- TEOMAN, Ömer; “Tacir Yardımcıları”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 18 (2), 2012, s. 221-304.
- TOPÇUOĞLU, Metin; “İnhisar (Tekel) Kaydı İçeren Acentelik, Tek Satıcılık ve Franchising Sözleşmelerinde Aktif ve Pasif Satışlar”, *Rekabet Dergisi*, S. 18, 2004, s. 4-58.
- ULAŞ, Işıl; *Uygulamalı Sigorta Hukuku: Mal ve Sorumluluk Sigortası*, Ankara 2010.
- ULUKAPI, Ömer; *İcra ve İflas Hukuku*, Konya 2010.
- YASLIDAĞ, Beyhan; *Sigortacılık (Sigorta Aracıları, Sigorta İşlemleri)*, 2. Baskı, Ankara 2014.
- YAZICIOĞLU, Emine; *Sigorta Aracıları Hukuku I*, İstanbul 2010.
- YILMAZ, Asuman; “Yeni Türk Ticaret Kanunu’na Göre Acentelik İlişkilerinde Sözleşme Sonrası Rekabet Yasağı Anlaşması ve Rekabet Yasağına Uyması Karşılığında Acen-teye Ödenmesi Gereken Bedel”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 2012/2, s. 309-339.

İnternet Kaynakları

- <http://tdkterim.gov.tr> (8.6.2015).
- <http://www.hukukturk.com> (16.8.2015-28.8.2015).
- <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr>
- <http://www.resmigazete.gov.tr> (18.5.2016).
- <http://www.sab.org.tr> (15.7.2015).
- <http://www.tobb.org.tr> (18.5.2016).
- <http://www.tsb.org.tr> (17.8.2015)